

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Τμήμα Κινηματογράφου- Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Τμήμα Νηπιαγωγών- Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ- ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**"Η Σπονδυλωτή Αφήγηση ως Μέσο Διερεύνησης της Αντίληψης του
Θανάτου: Μια Αυτοεθνογραφική Προσέγγιση"**

Σενάριο Μεγάλου Μήκους: Όταν ήρθε ο Σοράχ

Επιβλέπων: Παναγιώτης Ιωσηφάκης

Άλκηστις Γεωργίου

Νοέμβριος 2024

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Περίληψη- Abstract

2. Εισαγωγή

3. Αυτοεθνογραφική Μέθοδος

3.1 Ορισμός και Σημασία

3.2 Εφαρμογή στην Παρούσα Έρευνα

4. Θεωρητική Ανάλυση της Σπονδυλωτής Αφήγησης

4.1 Ορισμός και Χαρακτηριστικά

4.2 Ιστορική Αναδρομή

4.3 Παραδείγματα από τον Κινηματογράφο

5. Θεματική Ανάλυση των Απαντήσεων

5.1 Κύρια Θέματα και Μοτίβα

5.2 Συγκριτική Ανάλυση ανά Ηλικιακή Ομάδα

5.3 Ανάλυση των Αυτοεθνογραφικών Στοιχείων

6. Ανάλυση της Ιδεατής Ημέρας Θανάτου

6.1 Ο Ρόλος της Άνοιξης και του Ύπνου

7. Συμπεράσματα

7.1 Σχέση της Σπονδυλωτής Αφήγησης με την Αντίληψη του Θανάτου

7.2 Εφαρμογές και Προεκτάσεις

8. Βιβλιογραφία

9. Απαντήσεις στην ερώτηση “περίγραψε μου την ιδανική μέρα του θανάτου σου”.

1. Περίληψη- Abstract

Περίληψη

Ο θάνατος αποτελεί ένα από τα πιο διαχρονικά θέματα που απασχολούν την ανθρώπινη σκέψη και δημιουργία. Αυτή η έρευνα εξετάζει τη σπονδυλωτή αφήγηση ως εργαλείο διερεύνησης της αντίληψης του θανάτου, χρησιμοποιώντας δεδομένα από τις απαντήσεις εκατό ατόμων στην ερώτηση: «Περιγράψτε την ιδανική μέρα του θανάτου σας». Εφαρμόζοντας την αυτοεθνογραφία ως ερευνητική μέθοδο, η μελέτη συνδυάζει προσωπικές εμπειρίες με κοινωνικές παρατηρήσεις, προσφέροντας μια πολυεπίπεδη προσέγγιση του θέματος.

Η ανάλυση αποκαλύπτει κοινά μοτίβα, όπως η άνοιξη, ο ύπνος και η συνάντηση με φίλους, που υπογραμμίζουν την ανάγκη για γαλήνη, ανανέωση και κοινωνική σύνδεση στην τελική στιγμή της ζωής. Μέσω της σπονδυλωτής αφήγησης, η έρευνα αναδεικνύει τις ψυχολογικές και πολιτισμικές διαστάσεις της ανθρώπινης εμπειρίας του θανάτου. Ο στόχος είναι να παρουσιαστεί η σπονδυλωτή αφήγηση ως εργαλείο κατανόησης σύνθετων θεμάτων και να εμπλουτιστεί η συζήτηση γύρω από τη θεματική του θανάτου μέσα από πολλαπλές προοπτικές.

Abstract

Death has long been a universal and timeless subject of human thought and creativity. This study explores multiplot multicharacter storytelling as a means to examine perceptions of death, drawing on the responses of one hundred individuals to the question: “Describe your ideal day of death.” Employing autoethnography as a research method, the study combines personal experiences with cultural observations, offering a multifaceted approach to the topic.

The analysis highlights recurring themes such as springtime, sleep, and gatherings with friends, emphasizing the human need for peace, renewal, and social connection at life's final moment. Through modular storytelling, the research uncovers psychological and cultural dimensions of the human experience of death. The aim is to establish modular storytelling as a tool for understanding complex issues and to enrich discussions about death from diverse perspectives.

2. Εισαγωγή

Ο θάνατος αποτελεί ένα από τα πιο πανανθρώπινα και διαχρονικά θέματα που απασχολούν τη σκέψη και τη δημιουργία. Από τη φιλοσοφία και τη θρησκεία μέχρι τη λογοτεχνία και τον κινηματογράφο, η θεματική του θανάτου αναλύεται και ερμηνεύεται από πολλαπλές οπτικές γωνίες (Becker, 1973, Elias, 1985). Σε αυτή την έρευνα, εξετάζεται η σπονδυλωτή αφήγηση ως μέσο διερεύνησης της αντίληψης του θανάτου, βασισμένη στις απαντήσεις εκατό ατόμων στην ερώτηση: «Περιγράψτε την ιδανική μέρα του θανάτου σας».

Η έρευνα χρησιμοποιεί την αυτοεθνογραφική μέθοδο, καταγράφοντας και αναλύοντας αυτές τις απαντήσεις, στοχεύοντας σε μια πολυεπίπεδη προσέγγιση του θέματος. Η αυτοεθνογραφία, ως μέθοδος που συνδυάζει προσωπικές εμπειρίες και κοινωνικές παρατηρήσεις, προσφέρει μια υποκειμενική προσέγγιση στην ανάλυση της ανθρώπινης εμπειρίας (Ellis & Bochner, 2000). Παράλληλα, η σπονδυλωτή αφήγηση, με την ευελιξία της, συνδέει πολλαπλές ιστορίες σε ένα ενιαίο πλαίσιο, επιτρέποντας την καλύτερη κατανόηση σύνθετων θεμάτων ή τη πολύπλευρη οπτική τους.

Η ανάλυση των κοινών μοτίβων, όπως η άνοιξη, ο ύπνος και η συνάντηση με φίλους, αναδεικνύει την ανθρώπινη ανάγκη για γαλήνη, ανανέωση και κοινωνική σύνδεση ακόμη και στην τελική στιγμή της ζωής (Kübler-Ross, 1969, Nuland, 1994). Αυτά τα μοτίβα, εξεταζόμενα μέσα από τη σπονδυλωτή αφήγηση, αποκαλύπτουν τις ψυχολογικές και πολιτιστικές πτυχές της ανθρώπινης εμπειρίας του θανάτου.

Ο στόχος της έρευνας είναι να αναδείξει τη σπονδυλωτή αφήγηση ως ισχυρό εργαλείο κατανόησης της ανθρώπινης εμπειρίας και να εμπλουτίσει τη συζήτηση γύρω από τον θάνατο και την αντίληψή του από πολλαπλές προοπτικές. Σύμφωνα με τον David Bordwell (1985), η σπονδυλωτή αφήγηση επιτρέπει στους δημιουργούς να παίξουν με τη χρονολογική σειρά των γεγονότων, προσφέροντας έτσι μια αίσθηση πολυπλοκότητας. Η Kristin Thompson (1999) στο βιβλίο της "Storytelling in the New Hollywood" (Thompson, 1999) επισημαίνει πως η δομή αυτή ενισχύει τις σχέσεις μεταξύ των χαρακτήρων και των θεματικών. Τέλος, ο Alan Cameron (2008) δείχνει πως η σπονδυλωτή αφήγηση δημιουργεί πολυπλοκότητα και ένταση, κάτι που προσελκύει τον σύγχρονο θεατή.

Η αυτοεθνογραφία είναι μια ερευνητική μέθοδος που συνδυάζει την αυτοβιογραφική αφήγηση με την εθνογραφία, δίνοντας έμφαση στην προσωπική εμπειρία του ερευνητή μέσα σε ένα πολιτισμικό ή κοινωνικό πλαίσιο. Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει την ανάλυση και την κατανόηση της ανθρώπινης εμπειρίας μέσω μιας υποκειμενικής και συχνά συναισθηματικά φορτισμένης ματιάς όπως η δική μου στη προκειμένη περίπτωση.

3. Αυτοεθνογραφική μέθοδος

3.1 Ορισμός και Σημασία

Η αυτοεθνογραφία, όπως την ορίζουν οι Ellis και Bochner (2000), είναι μια μορφή εθνογραφικής γραφής όπου ο ερευνητής χρησιμοποιεί τις προσωπικές του εμπειρίες ως κύριο εργαλείο έρευνας. Αυτή η μέθοδος στηρίζεται στην ιδέα ότι οι προσωπικές αφηγήσεις μπορούν να φωτίσουν κοινωνικά και πολιτισμικά φαινόμενα με τρόπους που οι πιο παραδοσιακές μορφές έρευνας δεν μπορούν.

Η αυτοεθνογραφία γεφυρώνει τις δημιουργικές τέχνες με τη κοινωνική και πολιτιστική έρευνα, προκειμένου να μας διδάξει το έργο της ζωής. Η Leavy θεωρεί ότι μας συνδέει με όσους είναι παρόμοιοι και ανόμοιοι, ανοίγει νέους τρόπους να δούμε και να βιώσουμε και φωτίζει αυτό που αλλιώς θα παρέμενε στο σκοτάδι τονίζοντας ότι η εθνογραφική γραφή περιλαμβάνει την αφήγηση.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της αυτοεθνογραφίας περιλαμβάνουν:

- **Προσωπική αφήγηση (αυτό):** Χρήση της προσωπικής εμπειρίας του ερευνητή ως πηγή δεδομένων.
- **Εθνογραφική ανάλυση(εθνο):** Σύνδεση της προσωπικής εμπειρίας με ευρύτερα κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια.
- **Υποκειμενικότητα(γραφή):** Αναγνώριση και αξιοποίηση της υποκειμενικότητας ως έγκυρου ερευνητικού εργαλείου.
- **Αυτοαναστοχασμός:** Συνεχής αναστοχασμός του ερευνητή πάνω στις δικές του εμπειρίες και προκαταλήψεις.

Η αυτοεθνογραφία αναπτύχθηκε ως αντίδραση στις παραδοσιακές ερευνητικές μεθόδους που συχνά αγνοούσαν την υποκειμενικότητα και την προσωπική εμπειρία. Ξεκινώντας από τις δεκαετίες του 1980 και του 1990, ερευνητές όπως οι Carolyn Ellis, Arthur Bochner και Norman Denzin ανέδειξαν την αξία της αυτοεθνογραφίας στην κοινωνική έρευνα.

Η αυτοεθνογραφία χρησιμοποιείται ευρέως σε διάφορους τομείς της κοινωνικής επιστήμης, της εκπαίδευσης και της ανθρωπολογίας. Η μέθοδος αυτή έχει χρησιμοποιηθεί κυρίως σε μελέτες που αφορούν ταυτότητες, μνήμη, τραύμα, αλλά και σε καλλιτεχνικές πρακτικές, καθώς συνδυάζει τη δημιουργικότητα με την κοινωνική ανάλυση. Η εστίαση στη βιωματική εμπειρία επιτρέπει τη βαθύτερη κατανόηση σύνθετων φαινομένων, όπως ο θάνατος και η αντίληψη της ανθρώπινης θνητότητας, θέματα που αποτελούν αντικείμενο της παρούσας

έρευνας και κατ' επέκταση του σεναρίου μεγάλου μήκους 'όταν ήρθε ο Σοράχ'. Οι Bochner και Ellis (2016) αναφέρονται στη πρόκληση της αυτοεθνογραφίας, η οποία είναι το να οργανώνει καλλιτεχνικά τη ζωή με τρόπους που επιτρέπουν στους αναγνώστες/θεατές να συμμετέχουν στον διάλογο με τη ζωή μας, καθώς και να κατανοούν τη δική τους. Καλλιτεχνική οργάνωση ζωής θα μπορούσε να είναι η γραφή πάνω σε μία μελλοντικά δύσκολη εμπειρία που δεν είναι άλλη από τον θάνατο μας, κοινό παρανομαστή στη ζωή όλων. Η αφήγηση στην αυτοεθνογραφία γενικά, και στο συγκεκριμένο σενάριο ειδικά, βασίζεται σε πιο κατακερματισμένες τεχνικές αφήγησης, συνδυάζοντας συναισθήματα, αναμνήσεις και μελλοντικά όνειρα ή επιθυμίες οπότε θα μπορούσαμε να πούμε ότι το φιλικό κείμενο χαρακτηρίζεται από πειραματικά στοιχεία και έλλειψη αφηγηματικότητας, τουλάχιστον στη μορφή που την έχουμε συνηθίσει.

3.2 Εφαρμογή στην Παρούσα Έρευνα

Η αυτοεθνογραφία είναι ένα ισχυρό εργαλείο στην παρούσα έρευνα, καθώς επιτρέπει την κατανόηση της ανθρώπινης αντίληψης του θανάτου μέσω της προσωπικής αφήγησης και της ανάλυσης των συμμετεχόντων. Στο πλαίσιο αυτής της έρευνας, η μέθοδος χρησιμοποιείται για να αποτυπώσει τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην ερώτηση "Περιγράψτε την ιδανική μέρα του θανάτου σας." Με τη βοήθεια της αυτοεθνογραφικής προσέγγισης, αυτές οι απαντήσεις αναλύονται υπό το φως πολιτισμικών και κοινωνικών προτύπων και τελικά το σενάριο που προκύπτει είναι ένα έργο ανθρώπινης δράσης και εμπειρίας. Οι συμμετέχοντες μεταφέρουν τη προσωπικότητα τους, το παρελθόν, το παρόν, τις απόψεις και τις ιδέες τους στο έργο και άρα υπάρχουν μέσα σε αυτό. Σε συνδυασμό με τη σπονδυλωτή αφήγηση, που λειτουργεί ως αφηγηματική δομή στην έρευνα, η αυτοεθνογραφία παρέχει τα μέσα για τη βαθύτερη κατανόηση των συναισθηματικών και ψυχολογικών αντιδράσεων των συμμετεχόντων. Επιπλέον, η χρήση αυτής της μεθόδου ενισχύει την προσωπική και συλλογική κατανόηση των πολιτισμικών αντιλήψεων για τον θάνατο, καθώς οι συμμετέχοντες εκφράζουν ανοιχτά τις απόψεις και τα συναισθήματά τους.

Σύμφωνα με το βιβλίο "Εισαγωγή στην Έρευνα με Βάση την Τέχνη" (Leavy, 2009), η τέχνη και η έρευνα συνδέονται στενά στην αυτοεθνογραφία, καθώς οι προσωπικές αφηγήσεις και τα καλλιτεχνικά έργα μπορούν να αποκαλύψουν άγνωστες πτυχές της ανθρώπινης εμπειρίας. Η αυτοεθνογραφική μέθοδος, επομένως, ταιριάζει άριστα με τη σπονδυλωτή αφήγηση, επιτρέποντας μια πιο υποκειμενική αλλά ταυτόχρονα επιστημονικά εμπεριστατωμένη διερεύνηση της αντίληψης του θανάτου. Ως μέθοδος έρευνας συνδυάζει τους στόχους και τις

πρακτικές της εθνογραφίας με τους σκοπούς και τις πρακτικές της συγγραφής γύρω από τη ζωή (Leavy, 2021). Η συγγραφέας παύλα ερευνήτρια δουλεύει σε ένα κινηματογραφικό είδος, το οποίο κινείται αναγκαστικά στο χώρο ανάμεσα στη μυθοπλασία και τη μη μυθοπλασία. Μπορεί, όπως αναφέρει η Kallas-Καλογεροπούλου (2009), να θεωρηθεί υβριδικό είδος, ως σύνθεση πραγματικότητας και μυθοπλασίας, ως εφεύρεση και συγγραφή μίας νέας πραγματικότητας. Το συνολικό πλαίσιο παρόλα αυτά παραμένει πάντα μυθοπλαστικό. Όπως σημειώνει ο Barthes, η αφήγηση αυτού που έχει γίνει είναι ταυτόχρονα και η εξήγηση του. Ο σεναριογράφος βασίζεται σε προϋπάρχον υλικό, το αναδιαμορφώνει και ίσως αυτός είναι ένας από τους λόγους που κάνουν τη διασκευή μία από τις πιο δύσκολες συγγραφικές διαδικασίες. Οι συμμετέχοντες/ουσες μου εμπιστεύονται τις ιστορίες τους και εγώ προσθέτω την κινηματογραφική μου ματιά.

Τέλος, η συγκεκριμένη μεθοδολογία επιτρέπει τη διεύρυνση της κατανόησης του θανάτου όχι μόνο σε ατομικό επίπεδο, αλλά και σε συλλογικό, στο πώς η κουλτούρα και η κοινωνία επηρεάζουν την αντίληψη των ανθρώπων για το τέλος της ζωής. Μέσα από την αυτοεθνογραφική καταγραφή και ανάλυση των απαντήσεων, αναδεικνύονται κοινί θεματικοί άξονες, όπως η ανάγκη για γαλήνη, η αναζήτηση της ανανέωσης και η κοινωνική σύνδεση... και έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον το πόσα κοινά στοιχεία έχουν οι περιγραφές με τις παραδόσεις της ημέρας των νεκρών στο Μεξικό.

4. Θεωρητική Ανάλυση της Σπονδυλωτής Αφήγησης

4.1 Ορισμός και Χαρακτηριστικά

Η **σπονδυλωτή** αφήγηση, ή αλλιώς **multiplot multicharacter narrative** στα αγγλικά, είναι ένα αφηγηματικό σχήμα που δομείται από μια σειρά ανεξάρτητων, αλλά αλληλένδετων ιστοριών. Κάθε ιστορία μπορεί να λειτουργήσει αυτόνομα, αλλά συνδέεται με τις υπόλοιπες μέσω κοινών θεματικών, χαρακτήρων, τοποθεσιών ή συμβολισμών. Αυτή η δομή επιτρέπει την εξερεύνηση πολυεπίπεδων θεμάτων, ενισχύοντας την πολυπλοκότητα και την ενότητα του συνολικού έργου.

Ο David Bordwell (1985) την περιγράφει ως μια αφήγηση που «παίζει» με τη χρονολογική σειρά των γεγονότων, δημιουργώντας μια σύνθετη, αλλά οργανική δομή. Ο Alan Cameron (2008) σημειώνει ότι η σπονδυλωτή αφήγηση προσφέρει έναν ευέλικτο τρόπο να συνδεθούν διαφορετικές ιστορίες, εμβαθύνοντας στις σχέσεις μεταξύ των χαρακτήρων και των

θεματικών. Τέτοιες αφηγήσεις συναντώνται συχνά στον κινηματογράφο, τη λογοτεχνία και τα διαδραστικά μέσα, προσφέροντας στο κοινό μια σφαιρική και πολυδιάστατη εμπειρία.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της σπονδυλωτής αφήγησης περιλαμβάνουν:

Αυτόνομες ιστορίες: Κάθε τμήμα της αφήγησης μπορεί να είναι μια αυτόνομη ιστορία με αρχή, μέση και τέλος, αλλά όλες οι ιστορίες συνδέονται θεματικά ή εννοιολογικά.

Μη γραμμική αφήγηση: Οι σπονδυλωτές αφηγήσεις συχνά διαρρηγνύουν τη γραμμική ροή του χρόνου, επιτρέποντας την εναλλαγή μεταξύ χρονικών και αφηγηματικών επιπέδων.

Θεματική ή συμβολική συνοχή: Παρά την αυτόνομη φύση των επιμέρους ιστοριών, υπάρχει ένα βαθύτερο θέμα ή μοτίβο που ενώνει όλα τα τμήματα του έργου. Αυτό το μοτίβο μπορεί να είναι φιλοσοφικό, κοινωνικό, ηθικό ή συμβολικό.

Πολλαπλές αφηγηματικές οπτικές: Οι σπονδυλωτές αφηγήσεις συχνά προβάλλουν τις εμπειρίες και την οπτική γωνία διαφορετικών χαρακτήρων ή διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Αυτή η πολυπλοκότητα στην αφήγηση προσφέρει μια πιο πλούσια και πολυεπίπεδη κατανόηση του κεντρικού θέματος.

Η ευελιξία που προσφέρει η σπονδυλωτή αφήγηση επιτρέπει την εξερεύνηση πολύπλοκων θεμάτων με διάφορους τρόπους και από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Όπως υποστηρίζει ο David Bordwell (1985), η σπονδυλωτή αφήγηση παρέχει στους δημιουργούς τη δυνατότητα να παίζουν με τη γραμμικότητα και την αλληλουχία της ιστορίας, ενισχύοντας το βάθος και την πολυπλοκότητα της αφήγησης. Επιπλέον, η χρήση αυτής της τεχνικής ενθαρρύνει τον θεατή να συμμετάσχει ενεργά στην κατανόηση και αποκωδικοποίηση της ιστορίας, καθώς οι πολλαπλές οπτικές και χρονικές αλλαγές απαιτούν μεγαλύτερη συμμετοχή από το κοινό.

4.2 Ιστορική Αναδρομή

Η σπονδυλωτή αφήγηση δεν είναι μια νέα τεχνική. Η παράδοσή της χρονολογείται πίσω σε αρχαία και μεσαιωνικά λογοτεχνικά έργα, όπως οι "Χίλιες και Μία Νύχτες" και το "Δεκαήμερο" του Βοκάκιου αποτελούν πρώιμα παραδείγματα αυτής της τεχνικής, όπου διαφορετικές ιστορίες παρουσιάζονται μέσα από ένα κεντρικό αφηγηματικό πλαίσιο. Κάθε ιστορία είναι αυτοτελής, αλλά όλες οι ιστορίες συνδέονται με το ευρύτερο θεματικό πλαίσιο της αφήγησης. Οι σπονδυλωτές δομές είναι εμφανείς και σε θρησκευτικά κείμενα, όπως η Βίβλος ή το Μπαγκαβάτ Γκίτα, όπου διασκορπισμένα κεφάλαια και ιστορίες συνδέονται

μέσω θρησκευτικών ή ηθικών θεμάτων. Το δεκαήμερο έχει διασκευαστεί και έχει ανέβει ως θεατρική παράσταση του Εθνικού το 2014, σε μετάφραση Κοσμά Πολίτη και δραματουργία-κείμενα της Λένας Κιτσοπούλου.

Στη σύγχρονη λογοτεχνία, παραδείγματα σπονδυλωτής αφήγησης εμφανίζονται στα έργα του Τζέιμς Τζόις, όπως το "Δουβλινέζοι" (Dubliners), μια συλλογή διηγημάτων που συνδέονται μέσω της κοινής θεματικής των εμπειριών των κατοίκων του Δουβλίνου, δημιουργώντας ένα ενιαίο, αλλά πολυεπίπεδο έργο. Ο Τζόις χρησιμοποιεί τα ξεχωριστά διηγήματα για να σκιαγραφήσει την κοινωνική και ψυχολογική κατάσταση της Ιρλανδίας εκείνης της εποχής, αποφεύγοντας τη γραμμική πλοκή και την παραδοσιακή προσέγγιση της ενιαίας αφήγησης.

Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και με τις αλληλένδετες ιστορίες στο λογοτεχνικό έργο του Gabriel García Márquez. Οι αλληλένδετες ιστορίες στο λογοτεχνικό έργο του Gabriel García Márquez αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα σπονδυλωτής αφήγησης, καθώς μέσα από αυτές καταφέρνει να αναδείξει πολυεπίπεδες θεματικές και να εμβαθύνει στις ανθρώπινες σχέσεις, τις κοινωνικές δομές και τα υπαρξιακά ζητήματα. Το ύφος του Márquez συχνά ενσωματώνει στοιχεία μαγικού ρεαλισμού, που δίνουν μια υπερβατική διάσταση στις αφηγήσεις του, συνδέοντας το καθημερινό με το μυθικό.

Έργα όπως το *Εκατό Χρόνια Μοναξιάς* (*Cien Años de Soledad*) αποτελούν εξαιρετικά παραδείγματα όπου οι ιστορίες διαφορετικών γενεών μιας οικογένειας (οι Buendía) συνδέονται μέσα από κοινές θεματικές, όπως η μοναξιά, ο χρόνος, η μνήμη και η μοίρα. Παρόλο που κάθε κεφάλαιο του μυθιστορήματος μπορεί να διαβαστεί ως αυτόνομη ιστορία, οι χαρακτήρες, τα γεγονότα και τα μοτίβα επανεμφανίζονται, δημιουργώντας μια ενότητα και έναν κύκλο αφήγησης που υπερβαίνει τη γραμμική χρονική δομή.

Στο *Χρονικόν Ενός Προαναγγεθέντος Θανάτου* (*Crónica de una Muerte Anunciada*), ο Márquez συνδέει τις μαρτυρίες και τις οπτικές διαφορετικών χαρακτήρων γύρω από το ίδιο κεντρικό γεγονός, τον θάνατο του Santiago Nasar. Η ιστορία ξετυλίγεται σαν παζλ, με την αφήγηση να πηδά από το ένα πρόσωπο και χρονικό πλαίσιο στο άλλο, ενώ οι μικρές αποκαλύψεις οδηγούν σταδιακά στη συνολική κατανόηση του τραγικού συμβάντος.

Η Βιρτζίνια Γουλφ στη "Η Κυρία Ντάλογουεϊ" (Mrs. Dalloway) συνδυάζει πολλαπλές προοπτικές και χρονικά επίπεδα που συνδέονται σε μια ενιαία αφήγηση. Χρησιμοποιεί τη ροή της συνείδησης για να αποτυπώσει τις σκέψεις και τα συναισθήματα διαφορετικών χαρακτήρων, εμβαθύνοντας στην κοινωνική πραγματικότητα και ψυχολογία της εποχής. Το ίδιο ύφος συνεχίζεται και στο έργο της *Στο Φάρο* (To the Lighthouse).

Ένα εξαιρετικό παράδειγμα σπονδυλωτής αφήγησης είναι το έργο του Ντέιβιντ Μίτσελ, "ο Άτλας του Ουρανού" (Cloud Atlas) στη σύγχρονη λογοτεχνία, το οποίο έχει μεταφερθεί και στον κινηματογράφο από τους αδελφούς Γουατσόφσκι. Το βιβλίο περιλαμβάνει έξι ιστορίες που εκτυλίσσονται σε διαφορετικές εποχές και γεωγραφικά σημεία, από τον 19ο αιώνα έως το μακρινό μέλλον, με κοινές θεματικές και συνδέσεις μεταξύ των χαρακτήρων και των αφηγήσεων. Οι ιστορίες αλληλοσυμπληρώνονται, αποτυπώνοντας την ανθρώπινη περιπέτεια στο χρόνο και την επίδραση των πράξεων του ενός πάνω στους επόμενους.

Το μυθιστόρημα του Έντουαρντ Π. Τζόουνς, "The Known World" εμβαθύνει στην εποχή της δουλείας στην Αμερική, και, παρόλο που οι ιστορίες είναι συνδεδεμένες σε ένα πλαίσιο που μοιάζει ενιαίο, ο Τζόουνς χρησιμοποιεί πολλούς διαφορετικούς χαρακτήρες για να αφηγηθεί την ιστορία μέσα από τις προοπτικές τόσο των αφεντών όσο και των σκλάβων.

Στον κινηματογράφο, η σπονδυλωτή αφήγηση έγινε ιδιαίτερα δημοφιλής από τη δεκαετία του 1990 και έπειτα. Ο σκηνοθέτης Ρόμπερτ Άλτμαν με την ταινία του "Short Cuts" (1993), βασισμένη σε διηγήματα του Ρέιμοντ Κάρβερ, χρησιμοποίησε τη σπονδυλωτή αφήγηση για να συνδέσει πολλαπλές ιστορίες μέσα από τα θέματα της ανθρώπινης επικοινωνίας και της απομόνωσης. Η επιρροή του Άλτμαν είναι εμφανής σε μετέπειτα έργα σκηνοθετών όπως ο Πολ Τόμας Άντερσον, ο οποίος ακολουθεί παρόμοιες αφηγηματικές τεχνικές σε ταινίες όπως το "Magnolia" (1999).

4.3 Παραδείγματα από τον Κινηματογράφο

Η σπονδυλωτή αφήγηση στον κινηματογράφο έχει βαθιές ρίζες, ξεκινώντας από πειραματικά έργα του πρώιμου κινηματογράφου και εξελισσόμενη σε μια δημοφιλή τεχνική αφήγησης, που επιτρέπει τη σύνδεση ιστοριών μέσα από κοινά θέματα, χαρακτήρες ή καταστάσεις.

Ο βωβός κινηματογράφος έθεσε τις βάσεις για τη σπονδυλωτή αφήγηση, κυρίως μέσα από πειραματικές τεχνικές όπως το μοντάζ. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ταινία "Intolerance" (1916) του D.W. Griffith, η οποία περιλαμβάνει τέσσερις διαφορετικές ιστορίες που διαδραματίζονται σε διαφορετικές εποχές αλλά συνδέονται μέσω του κοινού θέματος της ανεκτικότητας. Αν και δεν είναι ακριβώς σπονδυλωτή με τη σύγχρονη έννοια, η ταινία εισάγει την ιδέα των παράλληλων ιστοριών.

Στις δεκαετίες του 1930 και 1940, η σπονδυλωτή αφήγηση περιορίστηκε κυρίως σε ταινίες μικρού μήκους και ανθολογίες. Οι ταινίες αυτές, όπως "Dead of Night" (1945), μια βρετανική ανθολογία τρόμου, περιλάμβαναν ξεχωριστές ιστορίες που συνδέονταν μέσω ενός κεντρικού

πλαisiού. Αυτό το έργο επηρέασε τις μεταγενέστερες ανθολογικές ταινίες, εισάγοντας τη σύνδεση των ιστοριών με έναν κοινό αφηγητή ή θέμα.

Κατά τη δεκαετία του 1960, οι κινηματογραφιστές της Νουβέλ Βαγκ στη Γαλλία (όπως ο Ζαν-Λικ Γκοντάρ και ο Φρανσουά Τρυφό) άρχισαν να πειραματίζονται με την αποσπασματική αφήγηση. Σε αυτήν την περίοδο, ταινίες όπως το *"La Ronde"* (1950) του Μαξ Οφίλς, στην οποία διάφοροι χαρακτήρες συνδέονται κυκλικά μέσω μιας σειράς περιστατικών, έφεραν την έννοια της αλληλοσύνδεσης των αφηγήσεων στο προσκήνιο. Επίσης, ταινίες όπως το *"Nashville"* (1975) του Ρόμπερτ Άλτμαν παρουσίασαν έναν μεγάλο αριθμό χαρακτήρων, των οποίων οι ιστορίες διασταυρώνονται, χωρίς όμως να αποτελούν γραμμική αφήγηση.

Στη δεκαετία του 1980 και του 1990, η σπονδυλωτή αφήγηση έγινε ιδιαίτερα δημοφιλής στον τρόμο και την επιστημονική φαντασία, με ταινίες όπως *"Creepshow"* (1982) και *"Twilight Zone: The Movie"* (1983). Αυτές οι ανθολογίες αποτελούνταν από ξεχωριστές ιστορίες με διαφορετικούς χαρακτήρες, που όμως συνδέονταν μέσω ενός κοινού ύφους ή θέματος. Η δομή τους επηρεάστηκε από την παράδοση των βραδινών σειρών τρόμου, όπως το *The Twilight Zone*, διατηρώντας το κοινό πλαίσιο της ανθολογίας.

Στη δεκαετία του 1990, σκηνοθέτες όπως ο Κουέντιν Ταραντίνο έδωσαν νέα πνοή στη σπονδυλωτή αφήγηση. Στην ταινία *"Pulp Fiction"* (1994), διάφορες ιστορίες και χαρακτήρες συνδέονται μέσω ενός περίτεχνου πλέγματος αφηγηματικών γραμμών και ανατροπών. Στη δεκαετία του 2000, ο Αλεχάντρο Γκονζάλες Ινιαρίτου με ταινίες όπως το *"Amores Perros"* (2000) και *"Babel"* (2006) χρησιμοποίησε τη σπονδυλωτή αφήγηση για να εξερευνήσει τις ανθρώπινες σχέσεις και τα κοινά θέματα της απώλειας και της συναισθηματικής απομόνωσης σε διεθνές επίπεδο.

Στην πιο πρόσφατη εποχή, η σπονδυλωτή αφήγηση παραμένει δημοφιλής, με παραδείγματα όπως το *"Cloud Atlas"* (2012) των αδελφών Γουατσόφσκι και του Τομ Τίκβερ, βασισμένο στο μυθιστόρημα του Ντέιβιντ Μίτσελ. Αυτή η ταινία συνδέει διαφορετικές ιστορίες που διαδραματίζονται σε εντελώς διαφορετικούς τόπους και εποχές, τονίζοντας την έννοια της διαχρονικής ανθρώπινης εμπειρίας. Το 2021, η ταινία *"The French Dispatch"* του Γουές Άντερσον αποτελεί άλλο ένα παράδειγμα, καθώς συνδυάζει τρεις διαφορετικές ιστορίες στο πλαίσιο της ίδιας δημοσιογραφικής έκδοσης, αναδεικνύοντας την αισθητική ποικιλία και τη σύνδεση μεταξύ διαφορετικών ειδών αφήγησης.

Παρακάτω αναφέρονται συνοπτικά μερικά παραδείγματα σημαντικών ταινιών που χρησιμοποίησαν αυτήν την τεχνική.

- **"Pulp Fiction" (1994) του Κουέντιν Ταραντίνο**

Ίσως το πιο γνωστό παράδειγμα σπονδυλωτής αφήγησης στον σύγχρονο κινηματογράφο. Το **"Pulp Fiction"** παρουσιάζει τρεις φαινομενικά ανεξάρτητες ιστορίες που συνδέονται μέσω κοινών χαρακτήρων και θεμάτων. Η αφήγηση είναι μη γραμμική, με την αλληλουχία των γεγονότων να αποκαλύπτεται εκτός χρονολογικής σειράς. Παρά τη μη γραμμική δομή, η ταινία δημιουργεί μια ενιαία θεματική για τη βία, τη λύτρωση και την τύχη.

- **"Cloud Atlas" (2012) των αδελφών Γουατσόφσκι**

Βασισμένη στο μυθιστόρημα του Ντέιβιντ Μίτσελ, το **"Cloud Atlas"** είναι ένα εντυπωσιακό παράδειγμα σπονδυλωτής αφήγησης που εκτείνεται σε έξι διαφορετικές ιστορίες, οι οποίες λαμβάνουν χώρα σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, από το παρελθόν μέχρι το μέλλον. Οι χαρακτήρες επανεμφανίζονται σε κάθε ιστορία, ενσαρκώνοντας διαφορετικούς ρόλους, ενώ το μοτίβο της επανεξέτασης της ανθρώπινης ύπαρξης και των διασυνδέσεων είναι κεντρικό στην αφήγηση. Η ταινία παίζει με τη χρονολογία, τη θεματολογία και τους χαρακτήρες, δημιουργώντας ένα περίπλοκο, πολυεπίπεδο αφηγηματικό σύστημα.

- **"Memento" (2000) του Κρίστοφερ Νόλαν**

Το **"Memento"** αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα μη γραμμικής αφήγησης στον σύγχρονο κινηματογράφο, χρησιμοποιώντας μια δομή που ενσωματώνει τόσο την παραδοσιακή όσο και την αντίστροφη αφήγηση για να δημιουργήσει μια σπονδυλωτή, μοναδική εμπειρία. Η ιστορία ακολουθεί τον Λέοναρντ, έναν άνδρα με απώλεια βραχυπρόθεσμης μνήμης, ο οποίος προσπαθεί να βρει τον δολοφόνο της γυναίκας του. Η ταινία συνδυάζει δύο ξεχωριστές αφηγήσεις: μια σε χρονολογική σειρά και μια που ξεκινά από το τέλος προς την αρχή. Αυτές οι δύο γραμμές συνδέονται, δημιουργώντας μια ενιαία θεματική που διερευνά τη μνήμη, την αλήθεια και την αυτοπαραπλάνηση, αποκαλύπτοντας σταδιακά την πολυπλοκότητα των κινήτρων του Λέοναρντ και τη φθορά της αλήθειας.

- **"Amores Perros" (2000) του Αλεχάντρο Γκονζάλες Ινιάρτου**

Το **"Amores Perros"** αποτελεί μέρος μιας τριλογίας από ταινίες με σπονδυλωτή αφήγηση, γνωστή ως η **"Τριλογία του Θανάτου"**, μαζί με τα **"21 Grams"** (2003) και **"Babel"** (2006). Στην ταινία αυτή, τρεις διαφορετικές ιστορίες για τη ζωή στο Μέξικο Σίτι συνδέονται μέσα από ένα τραγικό αυτοκινητιστικό δυστύχημα. Η ταινία εξερευνά τα κοινά μοτίβα της αποξένωσης, της φτώχειας και της προσωπικής τραγωδίας, ενώ η μη γραμμική αφήγηση δημιουργεί ένταση και αποκαλύπτει τη βαθύτερη σύνδεση μεταξύ των χαρακτήρων.

- **"Love Actually" (2003) του Ρίτσαρντ Κέρτις**

Ένα δημοφιλές παράδειγμα σπονδυλωτής αφήγησης στην κατηγορία της ρομαντικής κομεντί. Η ταινία εξερευνά τις ζωές διαφόρων χαρακτήρων κατά την περίοδο των Χριστουγέννων στο Λονδίνο, συνδέοντας τις ιστορίες τους μέσα από την κοινή θεματική της.

5.Θεματική Ανάλυση των Απαντήσεων

5.1 Κύρια Θέματα και Μοτίβα

Με βάση τις απαντήσεις των συμμετεχόντων (βρίσκονται στο κεφάλαιο 9, μετά τη βιβλιογραφία), αναδύονται ορισμένα κοινά μοτίβα και θέματα. Τα πιο συχνά επαναλαμβανόμενα είναι η γαλήνη και η φυσική ομορφιά, όπως η παρουσία της φύσης και συγκεκριμένα η άνοιξη, που συνδέεται με την αναγέννηση και τη χαλάρωση. Η ιδέα του θανάτου κατά τη διάρκεια του ύπνου, ως μια ήρεμη και ανώδυνη μετάβαση, αποτελεί επίσης έναν κοινό παρονομαστή. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες περιγράφουν τη μέρα τους πλαισιωμένα από αγαπημένα πρόσωπα και φίλους, αναδεικνύοντας την ανάγκη για κοινωνική σύνδεση ακόμα και στην τελευταία στιγμή της ζωής ή μία διάθεση γιορτής, σχεδόν ακριβώς όπως στην άφιξη μας σε αυτόν τον κόσμο. Αυτές οι περιγραφές αντηχούν τις θεωρίες της Elisabeth Kübler-Ross (1969) σχετικά με την αποδοχή του θανάτου και τη σημαντικότητα των κοινωνικών δεσμών κατά το τέλος της ζωής.

Επίσης, αναπόφευκτα με όλες αυτές τις περιγραφές που μοιάζουν τόσο με γιορτή συνδέουμε την ιδανική μέρα θανάτου με στοιχεία της ημέρας των νεκρών από το Μεξικό. Η γιορτή αυτή περιλαμβάνει την κατασκευή των ofrendas (μαυσωλείων), όπου οι οικογένειες τοποθετούν

φωτογραφίες, αγαπημένα αντικείμενα και τρόφιμα που άρεσαν στους νεκρούς τους, πιστεύοντας ότι τα πνεύματα των αγαπημένων τους επιστρέφουν για να τα απολαύσουν . Οι περισσότεροι συμμετέχοντες στην έρευνα ανέφεραν το αγαπημένο τους φαγητό ή κάποιο αγαπημένο μέρος ή αντικείμενο. Η Ημέρα των Νεκρών δεν είναι μια θλιβερή γιορτή αλλά μια χαρούμενη και πολύχρωμη εκδήλωση, γεμάτη μουσική, χορό και εορταστικές εκδηλώσεις. Αποτελεί ένα σύμβολο της αντίληψης του θανάτου ως αναπόσπαστο μέρος της ζωής, και της δύναμης της μνήμης να διατηρεί ζωντανές τις σχέσεις μας με τους νεκρούς . Κάπως έτσι είναι και οι περιγραφές οικογενειακών τραπέζιων ως ιδανική μέρα θανάτου. Με γέλια, χορούς και πολλές αναμνήσεις από μία ζωή που πέρασε και θύμισε γιορτή.

5.2 Συγκριτική Ανάλυση ανά Ηλικιακή Ομάδα

Η ανάλυση της «ιδεατής ημέρας θανάτου» εμβαθύνει στις διαφορετικές, αλλά και κοινές, αντιλήψεις που έχουν οι συμμετέχοντες για τις τελευταίες στιγμές της ζωής τους. Αυτή η ενότητα θα διερευνήσει τις ομοιότητες και τις διαφορές που παρατηρούνται στις απαντήσεις των συμμετεχόντων, προσδιορίζοντας τα βασικά στοιχεία που συνδέουν και διαφοροποιούν τις επιθυμίες των ανθρώπων, ανάλογα με παράγοντες όπως η ηλικία, οι προσωπικές εμπειρίες και οι αξίες ζωής.

Στην ενότητα αυτή, εστιάζουμε στις απαντήσεις των συμμετεχόντων για να εντοπίσουμε μοτίβα που επαναλαμβάνονται, αλλά και χαρακτηριστικές διαφορές ανάμεσα σε ηλικιακές ομάδες και προσωπικές προτιμήσεις.

Κοινά Στοιχεία:

1. **Επιθυμία για συναισθηματική σύνδεση:** Πολλοί συμμετέχοντες, ανεξάρτητα από την ηλικία τους, αναφέρουν την ανάγκη να βρίσκονται με άτομα που αγαπούν, όπως η οικογένεια και οι στενοί φίλοι, ενίοτε και τα κατοικίδια τους. Η συντροφικότητα την «ιδεατή ημέρα» φαίνεται να έχει καθολική σημασία, καθώς προσδίδει μια αίσθηση οικειότητας και ασφάλειας, που μειώνει το άγχος του αποχωρισμού από τη ζωή.
2. **Αναζήτηση εσωτερικής ηρεμίας:** Η έννοια της ηρεμίας, είτε συναισθηματικής είτε πνευματικής, είναι επίσης κοινή σε όλες τις ηλικίες. Για πολλούς, η «ιδεατή μέρα» πρέπει να είναι γαλήνια και απαλλαγμένη από ανησυχίες ή τύψεις, προκειμένου να ολοκληρωθεί με την αίσθηση μιας γεμάτης ζωής.
3. **Αξιοπρέπεια και αυτονομία:** Πολλοί συμμετέχοντες αναφέρονται στην επιθυμία να διατηρήσουν την αξιοπρέπειά τους και να έχουν τον έλεγχο της κατάστασής τους μέχρι

το τέλος. Αυτό το στοιχείο προβάλλει ιδιαίτερα στους μεγαλύτερους σε ηλικία, καθώς συνδέεται με την προσωπική επιλογή και την αυτοδιάθεση.

Διαφορές:

1. Ηλικιακές προτεραιότητες:

- *Νεότερες ηλικίες (18-30):* Η «ιδεατή ημέρα θανάτου» για τους νεότερους περιλαμβάνει συχνά έντονα βιώματα και μοναδικές εμπειρίες, όπως ταξίδια ή δραστηριότητες που αποτυπώνουν το πνεύμα της περιπέτειας. Αντιλαμβάνονται τον θάνατο ως μια φυσική πορεία της ζωής, αλλά προτιμούν να ζήσουν στο έπακρο τις τελευταίες τους στιγμές και αρκετοί θα επέλεγαν να πεθάνουν νέοι/ες.
- *Μεσαίες ηλικίες (30-50):* Στις ηλικίες αυτές, οι επιθυμίες τείνουν να εστιάζουν στην επίτευξη «κλεισίματος» σε σημαντικούς τομείς της ζωής, όπως οι οικογενειακές σχέσεις και οι επαγγελματικοί στόχοι. Οι συμμετέχοντες σε αυτή την ομάδα αναζητούν την αίσθηση ολοκλήρωσης και τη διατήρηση της συναισθηματικής σύνδεσης με τα αγαπημένα τους πρόσωπα.
- *Μεγαλύτερες ηλικίες (50+):* Οι συμμετέχοντες της μεγαλύτερης ηλικιακής ομάδας εκφράζουν μια πιο φιλοσοφική αντιμετώπιση, με βασικό στοιχείο την αποδοχή και την πνευματική διαύγεια. Θέλουν οι τελευταίες στιγμές να είναι γαλήνιες και να σηματοδοτούν την εσωτερική πληρότητα, εστιάζοντας σε στιγμές με οικογένεια και σε μια ήσυχη αποχώρηση από τη ζωή.

2. Πνευματικές και φιλοσοφικές αντιλήψεις:

- Άτομα μεγαλύτερης ηλικίας δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην έννοια της πνευματικής ηρεμίας και της αποδοχής της θνητότητας. Συχνά αναφέρουν ότι επιθυμούν να έχουν διαυγή σκέψη και γαλήνια διάθεση κατά την τελευταία τους ημέρα, αντανακλώντας την ανάγκη για πληρότητα και αυτοσυγχώρηση.

3. Έμφαση σε προσωπικές αξίες:

- Για μερικούς, η «ιδεατή ημέρα» πρέπει να αντικατοπτρίζει τις αξίες και τα ιδανικά τους. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει, για παράδειγμα, το να έχουν την επιλογή της θέσης και του τρόπου του τέλους τους ή να βρίσκονται στο φυσικό περιβάλλον που αγαπούν. Οι προσωπικές αξίες φαίνεται να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις

επιθυμίες για την τελευταία ημέρα, καθώς δίνουν την αίσθηση της συνέπειας με τη ζωή που έχουν ζήσει.

Αυτή η διάκριση μπορεί να αναλυθεί βάσει των θεωριών της αναπτυξιακής ψυχολογίας, όπως οι μελέτες του Erik Erikson για τις φάσεις της ζωής, όπου οι άνθρωποι μεγαλύτερης ηλικίας τείνουν να αναζητούν την ολοκλήρωση και την εσωτερική ηρεμία (Erikson, 1982).

Ο Erikson περιέγραψε οκτώ διακριτές φάσεις ανάπτυξης, καθεμία από τις οποίες χαρακτηρίζεται από μια «ψυχοκοινωνική σύγκρουση» που πρέπει να επιλυθεί για να επιτευχθεί υγιής ανάπτυξη (Erikson, 1982). Κάποιες από αυτές σχετίζονται άμεσα με τις ηλικιακές ομάδες που αναφέρονται στην ανάλυση:

1. **Νεαρή Ενήλικη Ζωή (18-30 ετών):** Σε αυτό το στάδιο, οι νέοι βρίσκονται στο στάδιο της κρίσης της εγγύτητας έναντι της απομόνωσης. Η ανάγκη για δημιουργία ουσιαστικών σχέσεων και εμπειριών είναι υψηλή, καθώς αναζητούν τη σύνδεση και την αυτοπραγμάτωση. Έτσι, οι αναφορές τους σε περιπέτειες και προσωπική ανάπτυξη αντικατοπτρίζουν την επιθυμία τους να δοκιμάσουν ό,τι προσφέρει η ζωή και να διαμορφώσουν την ταυτότητά τους μέσα από πλούσιες εμπειρίες.
2. **Μέση Ενήλικη Ζωή (50+ ετών):** Οι άνθρωποι σε αυτό το στάδιο αντιμετωπίζουν την κρίση της γενναιοδωρίας έναντι της στασιμότητας. Η έμφαση στην οικογένεια και στους συναισθηματικούς δεσμούς αποδεικνύει την επιθυμία τους να αφήσουν πίσω τους ένα θετικό αποτύπωμα και να υποστηρίξουν τους επόμενους. Η δημιουργία και διατήρηση συναισθηματικών δεσμών βοηθά στην αίσθηση πληρότητας και ανταποκρίνεται στην ανάγκη για μια αίσθηση συνέχειας στη ζωή τους.
3. **Ωριμη Ενήλικη Ζωή (70+ ετών):** Στην πιο ώριμη φάση της ζωής, οι άνθρωποι βιώνουν την κρίση της ολοκλήρωσης έναντι της απόγνωσης. Σε αυτό το στάδιο, οι συμμετέχοντες τείνουν να δίνουν έμφαση στην αποδοχή της ζωής τους όπως αυτή υπήρξε, με επίκεντρο τη διατήρηση της διαύγειας και την αξιοπρέπεια. Η ανάγκη για πνευματική διαύγεια, που συχνά αναφέρεται από άτομα σε αυτή την ηλικία, ενισχύει την αναζήτηση για ολοκλήρωση και αποδοχή.

Σύμφωνα με τον Erikson, η επιτυχής επίλυση ή έστω διαχείριση αυτών των ψυχοκοινωνικών κρίσεων σε κάθε στάδιο οδηγεί στην ανάπτυξη αρετών, όπως η αγάπη, η φροντίδα(και αυτοφροντίδα) και η σοφία, κάτι που αναδεικνύεται στις επιθυμίες και προσδοκίες κάθε ηλικιακής ομάδας για την ιδανική τους «μέρα».

5.3 Ανάλυση των Αυτοεθνογραφικών Στοιχείων

Τα αυτοεθνογραφικά στοιχεία στις απαντήσεις των συμμετεχόντων προσφέρουν μια βαθιά υποκειμενική ματιά στις αντιλήψεις για τον θάνατο, αποκαλύπτοντας προσωπικές προτιμήσεις και προκαταλήψεις που συνδέονται με τις εμπειρίες ζωής τους. Μέσα από την αυτοεθνογραφική προσέγγιση, παρατηρούνται διαφορετικές αντιλήψεις για τον θάνατο που διαφέρουν ανάλογα με την κουλτούρα, το οικογενειακό υπόβαθρο και τα προσωπικά βιώματα του κάθε συμμετέχοντα. Η ανάλυση των προσωπικών αφηγήσεων επιτρέπει τη σύνδεση μεταξύ της ατομικής εμπειρίας και των ευρύτερων κοινωνικών και πολιτισμικών πλαισίων (Ellis, 2004). Οι συμμετέχοντες συνδυάζουν προσωπικά βιώματα, πολιτισμικά σύμβολα και συναισθηματικές προσδοκίες σε μια αφήγηση που αντηχεί τις πολιτισμικές τους αξίες για τη ζωή και τον θάνατο.

Αυτή η προσέγγιση αναδεικνύει πώς η σπονδυλωτή αφήγηση, σε συνδυασμό με την αυτοεθνογραφία, μπορεί να φωτίσει πτυχές της ανθρώπινης εμπειρίας που παραμένουν ανείπωτες.

6. Ανάλυση της Ιδεατής Ημέρας Θανάτου

6.1 Ο Ρόλος της Άνοιξης και του Ύπνου

Η σχέση μεταξύ της άνοιξης και του ύπνου αποτελεί έναν συμβολικό σύνδεσμο ανάμεσα στη φυσική αναγέννηση και την ανανέωση του ανθρώπινου σώματος και πνεύματος. Αυτά τα δύο φαινόμενα, αν και φαινομενικά ανεξάρτητα, συναντιούνται συχνά σε κείμενα και πολιτισμούς ως παράλληλα μονοπάτια αναζωογόνησης και μετάβασης. Επίσης, η άνοιξη έρχεται μετά από κυριολεκτική και μεταφορική χειμέρια νάρκη, είναι ένα υπέροχο παράδειγμα αφύπνισης. Ως εποχή, φέρει ενέργεια, φως και ανάπτυξη, ενώ ο ύπνος, από την πλευρά του, λειτουργεί ως μια διαδικασία ανασυγκρότησης και αποκατάστασης για τον άνθρωπο (Mauss, 1950; Jung, 1960).

Η Συμβολική Διάσταση της Άνοιξης

Η άνοιξη έχει μακρά ιστορική και πολιτιστική σημασία σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς αποτελεί την εποχή της αναγέννησης και της ανανέωσης. Συμβολικά, φέρει τις έννοιες της νέας αρχής, της ανάπτυξης και της άνθησης, αντιπροσωπεύοντας τη μετάβαση από την αδράνεια του χειμώνα στη ζωντάνια και την ελπίδα (Mauss, 1950). Ο Marcel Mauss, Γάλλος κοινωνιολόγος, επεσήμανε τη σημασία του κύκλου των εποχών για τις κοινωνίες, παρατηρώντας ότι η άνοιξη σηματοδοτεί την επανασύνδεση με τη ζωή και τις ανθρώπινες δραστηριότητες.

Επιπλέον, στον ψυχαναλυτικό χώρο, η άνοιξη μπορεί να θεωρηθεί ως μια περίοδος συναισθηματικής ανανέωσης και θετικής ψυχολογικής επανεκκίνησης, καθώς προσφέρει τη δυνατότητα επαναπροσδιορισμού και ανασυγκρότησης της εσωτερικής μας κατάστασης (Jung, 1960).

Ο Ύπνος ως Μέσο Αναγέννησης

Υπνω και θανάτω διδυμάοσιν.

Όμηρος, Ιλιάδα Π'673

Ο ύπνος, τόσο από φυσιολογική όσο και από συμβολική άποψη, είναι μία από τις πιο ζωτικές διαδικασίες του ανθρώπινου οργανισμού. Ενώ οι επιστημονικές έρευνες αναδεικνύουν τον ύπνο ως το διάστημα κατά το οποίο ο εγκέφαλος αποκαθιστά τις καθημερινές βλάβες, αποθηκεύει μνήμες και οργανώνει τις πληροφορίες, ο συμβολικός του ρόλος είναι εξίσου σημαντικός (Walker, 2017). Στην ελληνική μυθολογία, ο ύπνος (Ύπνος) ήταν αδελφός του Θανάτου (Θάνατος), υποδηλώνοντας την αδράνεια και την απομάκρυνση από την πραγματικότητα, αλλά ταυτόχρονα αποτελούσε και ένα στάδιο που οδηγεί στη νέα ζωή και στην επανεκκίνηση (ΗΣΙΟΔΟΣ, Θεογονία). Ο Carl Jung, ψυχολόγος και θεμελιωτής της αναλυτικής ψυχολογίας, παρατήρησε ότι ο ύπνος λειτουργεί ως μια πύλη προς το υποσυνείδητο, όπου ο άνθρωπος ανανεώνει την ψυχική του ενέργεια και ενδυναμώνει τις συνειδητές του πράξεις (Jung, 1960).

Η Σύνδεση Άνοιξης και Ύπνου

Οι δυο αυτές έννοιες ενώνονται μέσω της ιδέας της ανανέωσης και της επανόδου της ενέργειας, τόσο στο φυσικό περιβάλλον όσο και στον ανθρώπινο οργανισμό (Mauss, 1950). Η άνοιξη προσφέρει στην ψυχή και στο σώμα το πλαίσιο για ανάταση, και ο ύπνος ενδυναμώνει αυτή τη διαδικασία, καθιστώντας την επανάληψη των φυσικών και ψυχολογικών μας κύκλων πιο αρμονική. Ειδικά στις ανθρωπιστικές σπουδές, ο συνδυασμός της εποχικής αλλαγής με τον ύπνο αποτελεί θεματική που προσφέρει ποικίλες ερμηνείες, ενισχύοντας την ανάγκη για ισορροπία μεταξύ ατομικής και φυσικής εξέλιξης (Walker, 2017).

Συμπερασματικά, ο ρόλος της άνοιξης και του ύπνου αναδεικνύεται ως συνδυασμός φυσικής και ψυχολογικής αναζωογόνησης. Η αναγέννηση που προσφέρει η άνοιξη στο φυσικό περιβάλλον βρίσκει το ανθρώπινο ισοδύναμό της στη διαδικασία του ύπνου, καθιστώντας τον έναν ζωτικό παράγοντα ανανέωσης και ευεξίας (Mauss, 1950, Walker, 2017). Αυτή η συνύπαρξη αποτελεί θεμελιώδες κομμάτι του κύκλου της ζωής, συνδυάζοντας

τον χρόνο και την εποχή με τη διαδικασία της ατομικής ανασυγκρότησης και προβάλλοντας μια εικόνα της ζωής που βρίσκεται σε συνεχή επαναφόρτιση και εξέλιξη. Τα λουλούδια που ανθίζουν συμβολίζουν την έναρξη και την ελπίδα, καθιστώντας την επιλογή κάποιου να πεθάνει αυτή την περίοδο μια παράδοξη και ταυτόχρονα βαθιά συμβολική πράξη. Αυτή η αντίθεση ανάμεσα στην ατομική ολοκλήρωση μέσω του θανάτου και στην περιρρέουσα αναγέννηση του φυσικού κόσμου μπορεί να ιδωθεί ως μια υπενθύμιση της αδιάκοπης ροής της ζωής (Becker, 1973). Ο θάνατος την άνοιξη δεν είναι μόνο τέλος αλλά και μέρος μιας ευρύτερης κυκλικής διαδικασίας, συνδέοντας το προσωπικό με το συλλογικό και το φυσικό με το υπαρξιακό (Kübler-Ross, 1969).

7. Συμπεράσματα

Σε αυτό το κεφάλαιο, αναλύονται συνολικά τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης, τα οποία αφορούν τη σύνδεση μεταξύ της σπονδυλωτής αφήγησης και της αντίληψης του θανάτου, καθώς και τις ενδεχόμενες εφαρμογές και προεκτάσεις αυτής της σχέσης σε άλλα γνωστικά και ερευνητικά πεδία.

7.1 Σχέση της Σπονδυλωτής Αφήγησης με την Αντίληψη του Θανάτου

Η σπονδυλωτή αφήγηση αποτελεί μια πολυεπίπεδη μορφή αφηγηματικής δομής, στην οποία οι ιστορίες συνδέονται μεταξύ τους είτε θεματικά είτε με ένα κεντρικό αφήγημα, παραμένοντας, ωστόσο, αυτόνομες ως προς το περιεχόμενό τους. Κατά την ανάλυση των ιστοριών που έχουν ως θεματική τον θάνατο, αναδεικνύεται η δυνατότητα της σπονδυλωτής αφήγησης να προσφέρει στους αναγνώστες πολλαπλές και ποικιλόμορφες προσεγγίσεις του θανάτου. Σύμφωνα με τον Barthes (1977), η αφήγηση έχει την ικανότητα να δημιουργεί «κόμβους νοημάτων» (meaning nodes), όπου συνυπάρχουν αντιφατικές προσεγγίσεις και νοηματικά στρώματα, επιτρέποντας την πολυπλοκότητα και την ποικιλία στην αντίληψη του αναγνώστη.

Η σπονδυλωτή αφήγηση, επομένως, μπορεί να επεκτείνει την παραδοσιακή μονοδιάστατη προσέγγιση του θανάτου, οδηγώντας σε μια πιο ολιστική και σύνθετη κατανόησή του. Μέσα από αυτή την πολυεστιακή οπτική, ο αναγνώστης έχει την ευκαιρία να βιώσει τη θνητότητα από διαφορετικές οπτικές γωνίες και πολιτισμικές αναφορές, ενισχύοντας έτσι την επίγνωση της θνητότητας και την προσωπική ενδοσκόπηση. Η Kristeva (1980) υποστηρίζει ότι η αφηγηματική προσέγγιση μπορεί να λειτουργεί ως μέσο καθοδήγησης των υποκειμένων προς την αποδοχή και τον αναστοχασμό επί του θανάτου, κάτι που η σπονδυλωτή αφήγηση επιτυγχάνει με την ποικιλία των ιστοριών της.

Παράλληλα, η σπονδυλωτή αφήγηση δίνει στον αναγνώστη τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει τον θάνατο σταδιακά και μέσω διαφορετικών υποκειμενικών εμπειριών, κάτι που μπορεί να αποφορτίσει τη συναισθηματική ένταση και να οδηγήσει στην εξοικείωση με τον θάνατο. Όπως αναφέρει ο Bakhtin (1981), το πολυφωνικό στοιχείο της λογοτεχνίας παρέχει τη δυνατότητα να ακούγονται και να συμβιώνουν διαφορετικές φωνές και προοπτικές, συμβάλλοντας στη δημιουργία μιας πολυδιάστατης και πιο πλήρους αντίληψης γύρω από την έννοια του θανάτου.

7.2 Εφαρμογές και Προεκτάσεις

Η ανάλυση της σχέσης μεταξύ σπονδυλωτής αφήγησης και της αντίληψης του θανάτου φέρνει στο φως σημαντικές προεκτάσεις και εφαρμογές, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο. Αρχικά, στο πεδίο της ψυχολογίας, η σπονδυλωτή αφήγηση μπορεί να αξιοποιηθεί ως θεραπευτικό εργαλείο στη διαχείριση του πένθους και της απώλειας. Μέσω της εκθετικής αλληλουχίας αφηγήσεων γύρω από τον θάνατο, τα άτομα που θρηνούν ή που αντιμετωπίζουν τον θάνατο στην καθημερινότητά τους ενδέχεται να βρουν ανακούφιση ή κατανόηση στη διαδικασία του πένθους τους.

Η σπονδυλωτή αφήγηση μπορεί επίσης να συνδεθεί με την εκπαιδευτική διαδικασία. Μέσα από εκπαιδευτικές προσεγγίσεις που ενσωματώνουν αφηγήσεις γύρω από τον θάνατο, είναι δυνατό να ενισχυθεί η κατανόηση των νέων ατόμων για τη θνητότητα και τη ζωή. Όπως επισημαίνει η Nussbaum (2001), η συναισθηματική εκπαίδευση μέσω της τέχνης είναι σημαντική για την ανάπτυξη της ενσυναίσθησης και της ηθικής κατανόησης.

Τέλος, η ανάλυση της σπονδυλωτής αφήγησης στο πλαίσιο της αντίληψης του θανάτου μπορεί να προεκταθεί και σε άλλους τομείς των ανθρωπιστικών σπουδών, όπως η φιλοσοφία και η κοινωνιολογία, επηρεάζοντας την αντίληψη της κοινωνίας για τον θάνατο και την αντιμετώπιση της απώλειας. Μέσω της κοινωνικής προοπτικής, η σπονδυλωτή αφήγηση μπορεί να λειτουργήσει ως πλατφόρμα για την αναθεώρηση και ανακατασκευή της συλλογικής αντίληψης περί θανάτου, ειδικά σε κοινωνίες με έντονες υπαρξιακές αγωνίες και ταμπού.

Αυτό το κεφάλαιο κλείνει τη μελέτη εμβαθύνοντας στον ρόλο της σπονδυλωτής αφήγησης ως μέσο κατανόησης και διαχείρισης της θνητότητας, ενώ παράλληλα αναδεικνύει τη δυνατότητά της να λειτουργεί ως πολυδύναμο εργαλείο με εκτεταμένες εφαρμογές σε διάφορους τομείς της ανθρώπινης εμπειρίας.

8.Βιβλιογραφία:

- Bakhtin, M. M. (1981). *The Dialogic Imagination: Four Essays* (C. Emerson & M. Holquist, Trans.). University of Texas Press
- Becker, E. (1973). *The Denial of Death*. Free Press.
- Bochner, A. P. (2014). *Coming to Narrative: A Personal History of Paradigm Change in the Human Sciences*. Left Coast Press.
- Bordwell, D. (1985). *Narration in the Fiction Film*. University of Wisconsin Press.
- Cameron, A. (2008). *Modular Narratives in Contemporary Cinema*. Palgrave Macmillan.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2005). *The Sage Handbook of Qualitative Research* (3rd ed.). Sage.
- Elias, N. (1985). *The Loneliness of the Dying*. Basil Blackwell.
- Ellis, C. (2004). *The Ethnographic I: A Methodological Novel about Autoethnography*. AltaMira Press.
- Ellis, C., & Bochner, A. P. (2000). *Autoethnography, Personal Narrative, Reflexivity: Researcher as Subject*. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of Qualitative Research* (2nd ed., pp. 733-768). Sage.
- Erikson, E. H. (1982). *The Life Cycle Completed*. W.W. Norton & Company.
- Jung, C. G. (1960). *The Structure and Dynamics of the Psyche*. Princeton University Press.
- Kristeva, J. (1980). *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*. Columbia University Press.
- Kübler-Ross, E. (1969). *On Death and Dying*. Macmillan.
- Leavy, P. (2015). *Method Meets Art: Arts-Based Research Practice*. Guilford Press.
- Mauss, M. (1950). *Sociologie et anthropologie*. Presses Universitaires de France.
- Nuland, S. B. (1994). *How We Die: Reflections on Life's Final Chapter*. Knopf.
- Nussbaum, M. C. (2001). *Upheavals of Thought: The Intelligence of Emotions*. Cambridge University Press.

Polkinghorne, D. E. (1995). *Narrative Configuration in Qualitative Analysis*. International Journal of Qualitative Studies in Education, 8(1), 5-23.

Thompson, K. (1999). *Storytelling in the New Hollywood*. Harvard University Press.

Walker, M. (2017). *Why We Sleep: Unlocking the Power of Sleep and Dreams*. Scribner.

9. Απαντήσεις στην ερώτηση “περίγραψε μου την ιδανική μέρα του θανάτου σου”.

Παιδικές απαντήσεις στην ερώτηση, αν μεταμορφωνόσουν σε κάποιο ζώο σε ποιο ζώο θα μεταμορφωνόσουν και γιατί.

Αντωνία, 3,5 χρονών: γάτα, γιατί μου αρέσουν οι γατούλες.

Μαρία, 5 χρονών: γάτα, γιατί είναι χαδιάρα.

Γιώργος, 5 χρονών: κουνελάκι, γιατί τρώει καρότα.

Άννα, 5 χρονών: θα ήμουν μία πεταλούδα, γιατί είναι φανταστικές.

Ευγενία, 6 χρονών: μονόκερος, πασχαλίτσα, σκυλάκι, γάτα, ιππόκαμπος... της αρέσουν πολλά ζώακια.

Νικόλας, 6 χρονών: τίγρης, γιατί τρέχει γρήγορα και πηδάει.

Γιώργος, 7 χρονών: τίγρης γιατί είναι γρήγορη ή κουνελάκι γιατί πηδάει, αλλά χωρίς να τρώω καρότα.

Σπύρος, 7 χρονών: Αρκούδα, για να πέφτω σε χειμερία νάρκη και να ξεκουράζομαι.

Αλέξανδρος, 8 χρονών: σκύλος, γιατί είναι ο καλύτερος φίλος του ανθρώπου.

Νικόλας, 8 χρονών: παπαγάλος, μου αρέσει που έχει αυτά τα ωραία χρώματα και που μπορεί να πετάει και που πάλι θα μιλάω ανθρώπινα.

Κατερίνα, 9 χρονών: πουλί, πάντα ήθελα να πετάξω. Δεν με ενδιαφέρει ποιο απλά να τα βλέπω όλα από ψηλά χωρίς εμπόδια.

Φίλιππος, 9 χρονών: δελφίνι, γιατί μου θυμίζει τον παπού μου.

Παύλος, 9 χρονών: φάλαινα, γιατί ζούνε ειρηνικά και θα μπορούσα να εξερευνήσω τον ωκεανό.

Μάνος, 9 χρονών: σαλάχι, γιατί είναι γαλήνιο ζώο και όμορφο.

Βασίλης, 10 χρονών: κατσαρίδα. Θα ήθελα πολύ να δω πώς είναι η ζωή μιας κατσαρίδας, πώς βλέπουν, πώς τρώνε κτλ.

Αγγελένια, 10 χρονών: άλογο, για την ακρίβεια πόνο γιατί τρέχουν πάρα πολύ γρήγορα και είναι τόσο ωραία να καλπάζουν πάνω στα βουνά και η χαιτή τους να ανεμίζει. Ή θα επέλεγα τον βρυδύποδα που όλη μέρα κοιμάται και είναι πολύ αργός.

Απαντήσεις εφήβων ως 20 στην ερώτηση “περίγραψε μου την ιδανική μέρα του θανάτου σου”.

A,13.

Σε έναν χώρο με αγαπημένους ανθρώπους παίζοντας τραγούδια και ο ουρανός θα είναι μωβ με ροζ.

M, 14.

Θα ήθελα να πεθάνω Κυριακή βράδυ στο σπίτι μου για να μην πάω για δουλειά την Δευτέρα.

N, 15.

Ένας ηδονικός θάνατος για εμένα, θα ήταν να πέσω κάτω μετά από ντράιβ και να σπάσω το κεφάλι μου.

X,15.

Η πρώτη φορά που πέθανα ήταν επώδυνη, ήμουν 36 χρονών. Ο φόβος ξεχείλιζε στο βλέμμα μου, η αγωνία και ο τρόμος με κυριαρχούσε. Πώς πέθανα; Δεν... δεν θυμάμαι ακριβώς, αλλά αυτό που θυμάμαι είναι πώς ένιωθα και πώς ακόμη νιώθω κάθε φορά που γίνεται. Κάθε φορά διαφορετικός θάνατος, αλλά ταυτόχρονα και ίδιος, σαν να ζω την ίδια μέρα ξανά και ξανά. Ένας ατελείωτος εφιάλτης η ζωή που με κάνει απλά να ποθώ το τέλος, τα τέλη.

K,15.

Δεν πιστεύω ότι ο τέλειος θάνατος είναι στα βαθιά γεράματα. Τον βρίσκω εξαντλητικό και εξουθενωτικό. Ο ιδανικός θάνατος θα ήταν μετά από μία βδομάδα διακοπών με φίλους. Έτσι θα φύγω χαρούμενος και πλήρης.

Γ16:

Στο άκουσμα της λέξης θάνατος σκέφτομαι έναν πυκνό μαύρο καπνό.

Η ιδανικότερη μέρα για να πεθάνω ίσως να ήταν η κλασική μέρα στη παραλία με φίλους και κάποιο τριπάκι. Να είμαι με τα άτομα που νιώθω οικειότητα και ασφάλεια , με αγαπημένα μου πρόσωπα. Όταν θα ανατείλει ο ήλιος θα ήθελα να πεθάνω και να φύγω μαζί του με τον πιο ήρεμο και όμορφο τρόπο.

Σ,18:

Εντάξει. Τελικά δεν είναι τόσο τρομερό. Και μάλλον δεν είναι τρομερό γιατί δεν έχω την παραμικρή ιδέα για το τι πρόκειται να συμβεί μετά. Και όσο περνάνε οι ώρες αυτής της μέρας σκέψεις ταράζουν το μυαλό...Τι προλαβαίνω να κάνω? Τι δεν θα προλάβω? Ξέρω τι θέλω να κάμω? Ποιον θα χαιρετήσω? Όχι. Ξέρω πως σίγουρα θέλω λίγη ώρα με την πρώτη μου κιθάρα. Εγώ και αυτή, με τα παλιά μας τραγούδια...Και ύστερα και λίγο χρόνο με την τελευταία μου. Θέλω να είμαι μαζί με τον σκύλο μου, μόνο. Οι δυο μας χωρίς κανέναν. Και συγκεκριμένα οι δυο μας στο σπίτι μας. Πίσω στο αληθινό μας σπίτι, στο δωμάτιο μου. Ναι. Αυτήν την εικόνα θέλω. Εμείς οι δυο σπίτι μας, εκείνος στα πόδια μου να μισοκοιμάται ήσυχος και γω να του παίζω κιθάρα και να τραγουδώ το αγαπημένο τραγούδι για τελευταία φορά. Μου αρκεί. Αν και...όσο το σκέφτομαι...και το ξανασκέφτομαι...είμαι σχεδόν σίγουρη πως, ακόμα και τώρα, λίγες ώρες πριν όλα τελειώσουν, θα έπαιρνα αυτό το τρένο. Εκείνο το ένα τρένο. Θα έκανα τα 437 χιλιόμετρα. Και ας πέθαινα στην διαδρομή, θα μπορούσα τουλάχιστον να πω πως ναι, τα κατάφερα και μπήκα σε αυτό το τρένο. Εγώ στο βαγόνι μου, γεμάτη αγωνία, ξεχνώντας το τι πρόκειται να συμβεί, στα ακουστικά μου να παίζει George Michael, με μια πένα κιθάρας στο αριστερό μου χέρι, και ένα αεροπλάνο να χάνεται, να φεύγει μακριά και να το χαζεύω από το παράθυρο.

Σ,19.

Μια ζεστή μέρα της Άνοιξης. Μόλις έχω τελειώσει όλες τις υποχρεώσεις μου και γυρνάω σπίτι μου. Ο θάνατος μου θα γίνει στον δρόμο της επιστροφής. Είτε από ένα τροχαίο είτε από ένα ατύχημα που θα το έχω προκαλέσει μόνη μου λόγω της ατσουμπαλίας μου , παράδειγμα: να πέσω σε μια τρύπα από αστικά έργα στον δρόμο. Θέλω να πεθάνω νέα. Αλλά χωρίς να δώσω τέλος στην ζωή μου μόνη μου. Ίσως γιατί φοβάμαι μην απογοητεύσω τους γύρω μου μεγαλώνοντας.

A,20:

Την ημέρα του θανάτου μου τη φαντάζομαι να βρίσκομαι στο κρεβάτι μου και να κοιμάμαι. Να πεθάνω ήσυχα χωρίς να ταλαιπωρηθώ στον ύπνο μου. Να έχω ζήσει μία γεμάτη ζωή

χωρίς αποθημένα, φόβους και να έχω πετύχει όλα όσα θέλω. Ιδανικά θα επιθυμούσα να βρίσκομαι σε μεγάλη ηλικία αλλά ακόμη και αν αυτό δεν συμβεί θα ήθελα ο θάνατος μου να είναι κάτι γαλήνιο. Εκείνη την ημέρα, θα αγκαλιάσω όλους όσους αγαπάω, θα είμαι δίπλα τους και θα περάσουμε την ώρα μέχρι το τέλος απλά και καθημερινά. Γιατί στις μικρές στιγμές με τους αγαπημένους μας κρύβεται η ομορφιά της ζωής. Όταν ένας άνθρωπος πεθαίνει μπορεί να φεύγει από τη ζωή αλλά αφήνει πολλά πράγματα πίσω του. Εγώ θα ήθελα να με θυμούνται με αγάπη.

K, 20:

Είναι η μέρα που γυρνάω από ταξίδι με τις φίλες μου. Το βράδυ είναι η πρεμιέρα ταινίας στην οποία συμμετείχα. Μετά από αυτό βγαίνω έξω με τους ανθρώπους που θεωρώ πιο κοντινούς μου. Πίνουμε αρκετά, ακούμε μουσική, μιλάμε πολύ. Φεύγω για κάποια ώρα με το φίλο μου. Κάνουμε σεξ. Πηγαίνουμε σε ένα σπίτι που έχουν μαζευτεί όλοι οι υπόλοιποι. Η ώρα έχει πάει πέντε. Ακόμα πίνουμε. Οι περισσότεροι φεύγουν και μένω με δύο ανθρώπους. Νιώθω ότι είμαι ίσως και στην πιο ευτυχισμένη μέρα της ζωής μου. Είναι πλέον ξημερώματα και βγαίνουμε μια βόλτα στους άδειους δρόμους. Έχει συννεφιά και μία πολύ ελαφριά ψύχρα. Ξαφνικά με χτυπάει αυτοκίνητο. Έχω για λίγο τις αισθήσεις μου. Προλαβαίνω να τους χαιρετήσω και να τους πω ποιο τραγούδι θέλω να παίζει στην κηδεία μου. Πεθαίνω εκεί με τον ουρανό να χαράζει και τους δύο αυτούς δίπλα μου.

E, 21.

Σκέφτομαι τον παππού μου στη κηδεία του. Ήταν σαν κοκαλωμένος, σαν ψεύτικος αλλά ταυτόχρονα σαν απλά να κοιμάται.

Η τέλεια μέρα για να πεθάνω θα ήταν μία ανοιξιάτικη μέρα, θα είχα μαζευτεί με όλη μου την οικογένεια. Θα είχαμε μαζευτεί στο σπίτι μου και θα είχαν έρθει τα παιδιά, τα εγγόνια και τα αδέρφια μου. Θα τρώγαμε όλοι μαζί, θα πίναμε καφέ στην αυλή και αφού τέλειωνε η μέρα μας γεμάτη γέλια και κέφι, θα τους χαιρετούσα. Όχι αντίο, απλά θα έφευγαν για τα σπίτια τους. Μετά θα πήγαινα για ύπνο και θα φιλούσα και θα αγκάλιαζα τον άντρα μου. Έτσι στον ύπνο μου θα πέθαινα χωρίς να καταλάβω τίποτα, χωρίς να έχω ταλαιπωρηθεί ή έχω ταλαιπωρήσει κανέναν.

N, 22:

Σήμερα είναι η τελευταία μου μέρα, το ξέρω. Μπορώ να την ξεκινήσω τρώγοντας ό,τι μα ό,τι μου κάνει κέφι, χωρίς να νιώθω τύψεις -αν και πάλι θα νιώσω, είμαι σίγουρη. Όσο το σκέφτομαι, δε μου κάνει και τίποτα όρεξη. Θέλω να προλάβω να μιλήσω με τα κοντινά μου

άτομα. Πρώτα παίρνω τηλέφωνο τους γονείς μου και τους αποχαιρετώ χωρίς πολλά πολλά. Πάει κι αυτό. Οι υπόλοιποι σιγά σιγά, μέσα στη μέρα. Βγαίνω μια βόλτα μόνη μου, ακούγοντας τα αγαπημένα μου τραγούδια. Ακόμα και την τελευταία μέρα προσπαθώ να νιώσω άνετα με την παρέα του εαυτού μου και περνώντας χρόνο με τις σκέψεις μου. Γυρίζω σπίτι και μαζεύω σε ένα κουτί όλα μου τα πράγματα που θέλω η οικογένεια και οι φίλοι μου να κρατήσουν. Κάνω σεξ. Ξυρίζω το κεφάλι μου, πάντα ήθελα να δω πώς θα είμαι με ξυρισμένο κεφάλι. Πεθαίνω στον ύπνο μου, φοβάμαι να πεθάνω αλλιώς.

B,23:

Θάνατος. Ό,τι πιο τρομακτικό υπάρχει. Απόλυτο σκοτάδι. Απόλυτη ανυπαρξία. Δεν υπάρχουν και δεν υπήρξε. Σε ξέχασαν; Πέθανες για πάντα. Είσαι χώμα. Είσαι λίπασμα. Το μόνο παρηγορητικό είναι ότι η ενέργεια δεν χάνεται. Οπότε η ενέργεια σου μεταφέρεται κάπου αλλού. Προσωπικά, ευελπιστώ σ ένα λουλούδι ή σε έναν θάμνο.

Η ιδανική μέρα του θανάτου μου. Ιδανικά δεν θα πέθαινα ποτέ. Αφού όμως αυτό δεν είναι εφικτό, θα ήθελα να πεθάνω στον ύπνο μου. Να μην το καταλάβω. Δεν θα ήθελα να υπάρχει καμία υπόνοια για τον επερχόμενο θάνατο μου. Θα ήθελα το προηγούμενο βράδυ να έχω κάνει πολύ σεξ, να έχω ξαπλώσει εξαντλημένη, να φιλήσω τον άντρα μου, να μου πει σ'αγαπώ, είσαι ο αγαπημένος μου άνθρωπος, να ξαπλώσω πάνω στο στήθος του και εκεί, κάπου ανάμεσα στα όνειρα μου να φύγω. Χαρούμενη, καλωμένη και ανήξερη.

Δ24:

Όταν ακούω την λέξη θάνατος στο μυαλό μου έρχεται το σκοτάδι. Η τέλεια ημέρα για να πεθάνω θα ήταν μια οποιαδήποτε ημέρα οποιασδήποτε εποχής. Δεν θα ακούγεται μουσική ούτε θα έχω φάει κάτι συγκεκριμένο. Θα είμαι μόνη μου και θα κοιμάμαι, οπότε δεν θα καταλάβω τίποτα.

Δ24:

Η πρώτη εικόνα που μου ρχεται στο μυαλό είναι το απόλυτο κενό, ούτε καν μαύρο αλλά το κενό όπως όταν κοιμάσαι.

Η τέλεια ώρα της μέρας θα είναι τη στιγμή που νυχτώνει. Θα κολυμπάω σε μια θάλασσα. Θα ακούω τον αέρα και απλώς θα κλείσω τα μάτια, θα βουτήξω σιγά σιγά μέσα στο νερό και θα πάθω ανακοπή.

T24:

Πρώτη εικόνα: το νούμερο 47.

47 (= 46+1) η ηλικία του ατόμου που μου έδωσε την πρώτη πραγματική επαφή με την θάνατο.

Περιγραφή: Χειμώνας με χιόνι και κρύο στην κορυφή ενός ηφαιστείου που είναι ενεργό, κόκκινη λάβα, γκρι/μαύρος καπνός. Ξημέρωμα. Θα έχω περπατήσει για να ανέβω εκεί. Μονή μου θα είμαι. Θα κάτσω εκεί, θα ακούσω μουσική διαβάζοντας ένα βιβλίο που μου αρέσει πολύ και θα πίνω κάτι σε ποτό. Μετά θα πηδήξω μέσα στο ηφαίστειο. Θα ήθελα να είναι δική μου επιλογή ο θάνατος μου.

A,24

Η πρώτη εικόνα είναι η κρεβατοκάμαρα των γονιών μου αλλά με τούλινες λευκές κουρτίνες, τα έπιπλα γεμάτα σκόνη ακόμη και ο αέρας έτσι, ώστε να μη βλέπεις καθαρά και να μπαίνει φως από μία μικρή χαραμάδα στο παράθυρο και να φωτίζει κόκαλα ξαπλωμένα στο κρεβάτι και σκεπασμένα σαν να κοιμόταν κάποιος μέχρι να λιώσει.

Η τέλεια μέρα θα είναι μία Κυριακή, άνοιξη σχεδόν καθόλου κρύο με πολύ ήλιο. Θα έχω πάει εκδρομή με τους πιο κοντινούς μου και μετά από ποτά και φαγητό, κατά το απογευματάκι θα ξαπλώσω στο γρασίδι κάτω από ένα δέντρο, θα πιω μία γουλιά νερό, θα κοιμηθώ και δεν θα ξυπνήσω ποτέ, χωρίς να το καταλάβω με μία ανάσα ακούγοντας πουλάκια και τζιτζίκια, χαρούμενη και ήρεμη.

E, 25:

58. Θα κάθομαι στο σαλόνι του σπιτιού μου, που ακόμα χρωστάω το μισό+ δάνειο. Οι τοίχοι του δωματίου θα είναι γκρι. Στο σπίτι θα βρίσκομαι μόνη, καθώς η γυναίκα μου θα είναι στην δουλειά της. Θα βάλω ένα ποτήρι κρασί και θα αρχίσω να σκέφτομαι τις όμορφες αλλά και τις άσχημες στιγμές της ζωής μου. Θάνατοι, καινούργιες ζωές, χρέη, διακοπές, αρρώστιες, παραστάσεις, απογοητεύσεις, αγάπη, έρωτας. Δεν θα ξέρω σε ποιο από όλα αυτά να σταθώ. Θα είμαι σίγουρη πάντως πως τα έχω ζήσει όλα, θα νιώθω πλήρης. Έτσι και αλλιώς θα αναγκαστώ να σκέφτομαι πως τα έχω ζήσει όλα. Ανάγκη. Λοιπόν, ευτυχώς ή και δυστυχώς ακόμα δεν θα έχει ανακαλυφθεί θεραπεία για τον καρκίνο στο κεφάλι. Θα πιω αναπαιτικά το κρασί μου και θα σκέφτομαι πως έχω δώσει αλλά και έχω πάρει απεριόριστη αγάπη ώσπου θα κλείσω τα μάτια μου. Δεν θα ξανά ανοίξουν.

E,26:

Η πρώτη εικόνα είναι η μητέρα μου στο κρεβάτι να κοιτάζει το κενό με τα κίτρινα μάτια της και το κατάχλωμο πρόσωπο της.

Θα ήθελα να πέθαινα μία ζεστή μέρα της Άνοιξης. Σε ένα καταπράσινο χωράφι με λουλούδια και ήχους της φύσης. Εγώ θα είμαι ξαπλωμένη στο χώμα και θα το μυρίζω ολόγυρα. Θα μυρίζω επίσης ροζ τριαντάφυλλα και το άρωμα της μητέρας μου. Και όπως θα χτυπάει ο ήλιος το πρόσωπο μου θα κοιμηθώ και δεν θα ξυπνήσω ξανά.

T,26

Σκηνή θάνατος, λήψη 1

Μέσα από ένα αυτοκίνητο με κάδρο το παρμπρίζ, σε επαρχιακό ασφαλτοστρωμένο δρόμο, στενό, περίπου 6-8 μέτρα αλλά διπλής κυκλοφορίας, με πράσινη χαμηλή βλάστηση αριστερά και δεξιά, σε τοπίο λοφοδές με χωράφια, με γαλανό ουρανό, αραιή συννεφιά και άπνοια. Είναι άνοιξη, μεσημέρι. Το κάδρο τραντάζεται και αναποδογυρίζει απότομα και γρήγορα και μαυρίζει ξαφνικά και οριστικά.

Η τέλεια μέρα

Τα τελευταία ένα με δύο χρόνια η τέλεια μέρα για να πεθάνω είναι σήμερα, και κάθε μέρα μετά. Θα έχει ωραίο καιρό, άνοιξη προς καλοκαίρι ή και Σεπτέμβρη προς Οκτώβρη, και θα είναι στην Κρήτη ή σε κάποιο άλλο νησί ή παραθαλάσσιο τόπο του Νότου. Ο ήλιος θα με λούζει με αυτή τη γλυκιά ζέστη που κάνω υπομονή όλο το χειμώνα για να νιώσω και τα ρούχα μου θα είναι άνετα. Θα ήταν ωραία να τύχαινε να κρατάω μαζί το sketchbook μου. Αλλά αυτό να μην πάθει κάτι. Ίσως μονάχα να λερωθεί ή να σκιστεί λίγο, ίσα ίσα για να καταγράψει το συμβάν και μετά να το βρει κάποιος και να το κρατήσει. Θα είναι την ώρα που φεύγω από κάπου και όχι την ώρα που πηγαίνω. Για κανένα λόγο δε θα κουβαλάω μαζί μου φαγητό ή γλυκό που έχω μόλις αγοράσει για μελλοντική κατανάλωση. Ούτε θα πεινάω, ούτε θα διψάω. Θα είναι στο δρόμο, έξω και θα είμαι μόνη, σχετικά μακριά από το σπίτι. Θα 'θελα να αργήσουν έστω και λίγο να με βρουν. Δεν υπάρχει λόγους να γίνει μπροστά τους και

να γίνει σούσουρο. Πρέπει να γίνει στα κοντά γιατί θα είμαι ακόμα νέα. Ούτως ή άλλως έχω κάνει αρκετά πράγματα οπότε και να μην κάνω κάτι παραπάνω δε με ενοχλεί. Επίσης έτσι δεν θα αναγκαστώ να ζήσω την παρακμή μου, την παρακμή σώματός μου, να διαλυθούν τα γόνατα μου, να μην μπορώ να κρεμαστώ ανάποδα, να μην μπορώ να σταθώ λυγαριά. Και προπαντός, δε θα χρειαστεί να παρακολουθήσω πολύ παραπάνω από το σάπιο σίριαλ αυτού του κόσμου. Θα γίνει ξαφνικά και στιγμιαία. Σαν κάποιος να μου τράβηξε την πρίζα. Δε με νοιάζει τη διάθεση θα έχω όταν γίνει, αν θα 'μαι χαρούμενη ή στεναχωρημένη. Τα δευτερόλεπτα που θα συμβεί δε θα νιώσω πόνο, αλλά σοκ αδρεναλίνη και μονάχα μισό κλάσμα δευτερολέπτου πριν πεθαίνω θα το καταλάβω και θα ηρεμήσω.

O,26

- Μία ήρεμη ατάραχη θάλασσα μες το μεσημεριανό κατακαλοκαιρο, μια τσαγιέρα που ξεφωνίζει στο βάθος αλλά καλύπτεται από τα αργά κύματα που φιλάνε γλυκά την αμμουδιά. Γαλήνη. Λύτρωση.

Είναι χειμώνας. Έξω παγωνιά. Βρίσκομαι στο ψηλότερο δωμάτιο μιας φοιτητικής εστίας, σε ένα πανεπιστήμιο κάπου στην Αγγλία. Οι συγγάτοικοί μου λείπουν για το ΣΚ, ενώ εγώ κάθομαι με τη γάτα μας και πίνω τσάι, ατενίζοντας τον όμορφο μουντό ορίζοντα, σκεπτόμενη πως σε λίγο πρέπει να πάω να ταΐσω τις γατούλες που κατεβαίνουν από το βουνό και να τελειώσω μια εργασία με θέμα "οι νυχτοπεταλούδες των βρετανικών νησιών". Τις σκέψεις μου διακόπτει το νιαούρισμα της γλυκιάς Χιονάτης μου, που βγήκε από το μισάνοιχτο παράθυρο και κάθεται έξω στο δέντρο, εγκλωβισμένη και φοβισμένη. Πλησιάζω το παράθυρο και απλώνω τα χέρια μου, κάνοντας τη νόημα να πηδήσει πάνω μου. Μάταια. Το γλυκό μου φοβόταν πολύ. Βγαίνω τότε από το παράθυρο και σκαρφαλώνω στο δέντρο και γω. Την παίρνω στην αγκαλιά μου και την τοποθετώ στο περβάζι του παραθύρου. Τότε ξαφνικά το κλαδί σπάει, παραπατά και βρίσκομαι να αιωρούμαι στο κενό. Ξαπλωμένη στη κρύα παγωμένη χλόη, κοιτάω το παράθυρο μου, με τη Χιονάτη να μου νιαουρίζει όλο απορία από ψηλά. Οι συγγάτοικοί μου θα έρχονταν από Δευτέρα. Ποιος θα ταΐσει τη Χιονάτη το σκ; Ποιος θα ταΐσει τις καημένες γατούλες του βουνού; Δεν πονούσα από τη πτώση. Είχα σπάσει τα πλευρά μου σίγουρα, γιατί τα είχα ακούσει να σπάνε, αλλά ήμουν ακόμα ζέστη και δεν

ένιωθα πόνο. Το δέρμα μου παρόλα αυτά μούδιαζε από την επαφή με τη παγωμένη πάχνη του γρασιδιού. Ακούω τότε νιαουριτά και βλέπω μερικά ζευγάρια από φωτισμένα ματάκια να με πλησιάζουν. Ήταν οι γατούλες του βουνού. Είχαν έρθει στην ώρα τους. Με πλησίασαν, με μύρισαν, είδαν τις πληγές μου και τις έγλειψαν όλο στοργή και αγάπη. Ανέβηκαν στο στήθος μου και με κοίταξαν για λίγο. Κοίταξαν η μία την άλλη. Ύστερα ξανά εμένα. Τους έγνεψα θετικά. Χωρίς δισταγμό βούτηξαν τα δόντια τους στη σάρκα μου. Και μαζεύτηκαν και άλλες, και έγιναν ολόκληρη φυλή. Ένα πάρτι αίλουρων πάνω στο κορμί μου. Δεν με πειράζει που πεθαίνω, σκέφτηκα, τουλάχιστον είμαι χαρούμενη.

B,28.

Σκοτάδι παντού, σώματα που δεν κινούνται, ανήμπορα, ξαπλωμένα. Και όλα γύρω βουβά. Δέντρα και λουλούδια είναι μαραμένα.

Τέλεια μέρα θανάτου. Ξεκινάει με ανατολή ήλιου. Έχουμε κάνει ελεύθερο κάμπινγκ. Είμαι με την οικογένεια μου, αυτούς τους ανθρώπους που αγαπώ πολύ δηλαδή και τον άνθρωπο που είμαι ερωτευμένη και είναι ο σύντροφος μου. Πίνουμε τον καφέ μας και φτιάχνουμε πρωινό. Κολυμπάμε στη θάλασσα που είναι λάδι. Παίζουμε παιχνίδια, διαβάζουμε βιβλία. Έπειτα γυρνάμε πάλι στις σκηνές μας που είναι σε κοντινή απόσταση σε ένα υπερυψωμένο βουναλάκι με πάρα πολλά δέντρα που παρέχουν δροσιά και σκιά. Μαγειρεύουμε μεσημεριανό. Ακούμε μουσικές, κοιμόμαστε σε αιώρες, τρώμε παγωτά. Κάνουμε το απογευματινό μας μπάνιο στη δύση του ηλίου. Μένουμε μέχρι αργά. Βραδιάζει. Παίζουμε παιχνίδια ξανά, πίνουμε μοχίτο. Όταν έρθει η ώρα να χωριστούμε για ύπνο ξέρουν με κάποιον τρόπο ότι θα φύγω και αγκαλιαζόμαστε σφιχτά, χωρίς να κλαίμε ή να στεναχωριόμαστε. Στη σκηνή αγκαλιάζομαι σφιχτά με τον άνθρωπο που είμαι ερωτευμένη και αγαπώ τόσο πολύ και μας παίρνει ο ύπνος με τα χείλη ακουμπισμένα. Φεύγω ήρεμη. Πεθαίνω.

I,29

Η απελευθέρωση της ψυχής από το σώμα.

Η μέρα που θα πέθαινα θα ήθελα να είναι μέρα τιμής για μένα, να κρατούσα στη ζωή ανθρώπους που ήταν καταδικασμένοι στο θάνατο με το δικό μου υπαρκτό σώμα. Δεν έχει σημασία για μένα η μέρα, ούτε ποιοι άνθρωποι θα είναι εκεί.

E,30:

Αν μπορούσα να σκηνοθετήσω αυτή την ημέρα, σίγουρα θα ήταν από τις πιο αγαπημένες μου. Ξέρω πως όταν πεθάνω θα ηρεμήσω. Εκείνη, λοιπόν η ημέρα, θα ήθελα να με βρει μέσα

σε θέατρο. Αν μπορούσα, θα' χα έναν χώρο, με διάσπαρτα φύλλα τετραδίου στο πάτωμα, στα οποία θα' χω γράψει ως συνήθως τα ανεκπλήρωτα όνειρά μου, τις ανησυχίες μου, τους προβληματισμούς μου, που θα' χουν διαβάσει οι φίλοι μου και η απάντησή τους θα' ναι το συνηθισμένο "με συγκίνησες". Θα' θελα να' χα τελειώσει την "τάδε" παράσταση και ο θάνατος να με βρει μ' αυτό το τσιγάρο στο χέρι. Ανακοπή. Σίγουρα θα παίζει από πίσω κάποιο κομμάτι μπλουζ. Τώρα, αν θα' χω φίλους - οικογένεια κοντά μου, δε ξέρω, πάντως θα' μαι μόνη σ' αυτό το θέατρο. Θα γίνει ξημερώματα, κι ενδεχομένως να με βρει ο άνθρωπος που καθαρίζει το θέατρο, γιατί ο, τι ηλικία κι αν φτάσω, ούτε τότε θα απαντάω σε κλήσεις και σε μηνύματα.

A,31:

Η ιδανική μέρα του θανάτου μου θα είναι ηλιόλουστη, ζεστή, αλλά όχι ανυπόφορη. Θα ξυπνήσω ήρεμη, με μια περίεργη γαλήνη να με διακατέχει. Θα έχω συνεχώς στο πρόσωπο μου ένα χαμόγελο, όχι πλατύ, μα αληθινό. Θα φάω πρωινό και θα πω τον καλύτερο καφέ που έχω πει στη ζωή μου. Θα περπατήσω, θα ακούσω μουσική, θα φορέσω κάτι χαριτωμένο που να με κολακεύει. Θα φάω μεσημεριανό με τα αγαπημένα μου άτομα κι ύστερα θα καθίσουμε στον ήλιο. Θα συζητάμε, θα γελάμε, θα πίνουμε κρασί. Κατά τις οκτώ, όταν ο ήλιος οδεύει προς την δύση του και ο ουρανός βάφεται με όλα τα θερμά χρώματα, θα πέσουν τα πυρηνικά. Θα χαθούν όλα μονομιάς. Θα επικρατήσει πανικός από θόρυβο και καπνό. Θα εξαφανιστούν τα πάντα, μαζί τους και εγώ, μέσα σε λίγα λεπτά. Μετά τον χαλασμό θα επανέλθει η απόλυτη γαλήνη.

X,32:

Η τέλεια ημέρα για να πεθάνω...

Όταν άκουσα για πρώτη φορά τη φράση "η τέλεια μέρα θανάτου" αυτόματα σκέφτηκα "η τέλεια μέρα ζωής". Αρχισα λοιπόν να σχεδιάζω με το μυαλό μου την καλύτερη δυνατή μέρα, με αγαπημένους ανθρώπους, σεξ, φεστιβάλ, ναρκωτικά, λουνα παρκ, φαγητό, χορό... κι εγώ δεν ξέρω τι άλλο. Πολύ γρήγορα όμως κατάλαβα ότι υπάρχει μεγάλη αδικία στο να πεθάνεις τον εαυτό σου στο πικ της ευτυχίας σου. Μια τέλεια μέρα σου θυμίζει ότι σου αρέσει να ζεις. Σε κάνεις να θες κι άλλο.

Ύστερα σκέφτηκα το γνωστό. Εμένα γιαγιά ανάμεσα σε αγαπημένους να κάνουμε ένα ωραίο τραπέζι... εγγονάκια να παίζουν (παράξενο δεν είναι; Δε θέλω παιδιά αλλά θα ήθελα να γίνω "γιαγιά"), να καληνυχτιστούμε, να πούμε τα σ' αγαπώ μας... και αφού φύγουν, να ξαπλώσω χαρούμενη και κουρασμένη δίπλα στον έρωτα της ζωής μου και να πεθάνουμε στον ύπνο μας

αγκαλιασμένοι. Αλλά και πάλι... Γιατί να θες να φύγεις; Και πάλι η ζωή είναι ωραία και έχεις τόσα να δώσεις και να περιμένεις.

Έτσι λοιπόν, μετά από μερικά λεπτά περισυλλογής (γιατί τόσα θέλει) κατάλαβα ότι ακόμα δεν σκεφτόμουν το θάνατο. Τον άφηνα εκεί, πίσω από την κουρτίνα. Αλλά η τέλεια ημέρα θανάτου μάλλον είναι μια μέρα που θες να πεθάνεις.

Δεν θέλω να είναι ούτε εξαιρετική, ούτε ευφάνταστη. Θέλω να είναι απλά ήρεμη. Για την ακρίβεια θέλω να είναι η τελευταία από μια σειρά πολλών ήρεμων ημερών. Δεν έχω πια αγαπημένους, ούτε ζώα στον κόσμο. Πρέπει να έχουν φύγει όλοι, γιατί δεν αντέχω στην ιδέα να με κλαίνε. Θα ήθελα βέβαια να έχω στη ζωή μου ανθρώπους που με αγαπάνε, αλλά από αυτούς που αγαπάνε από μακριά. Που χαίρονται να ακούνε ότι είμαι καλά και υπόσχονται ότι θα έρθουν να με δουν, αλλά δεν έρχονται και δεν πειράζει, γιατί έχουν σπουδές, δουλειές, παιδιά, σκυλιά και λίγο τους βαριέμαι κιόλας. Είμαι αρκετά ηλικιωμένη και ζω σε ένα όμορφο, φωτεινό σπίτι το οποίο γνώρισε στο παρελθόν μεγάλες χαρές. Από αυτά που ο κόσμος χαίρεται να τα επισκέπτεται γιατί καταπώς λένε έχουν "καλό vibe". Έχω γειτόνισσες, μουσική, τσάι, αναμνήσεις και βιβλία για να περνάω την ώρα μου. Ναι έχω πλήρη διαύγεια, αλλά κάτι στο σώμα μου πονάει. Κάτι πρέπει να πονάει. Ένας γοφος, μια μέση, τα γόνατα ή η πλάτη.. κάτι πρέπει να πονάει για να ταλαιπωρεί. Όχι όμως όλα μαζί. Το λοιπόν, σήμερα ξύπνησα το πρωί κι έπιασα να κάνω τα δικά μου, αυτά που κάνω κάθε μέρα.. και κάπου προς το μεσημέρι είπα να βγω στο μπαλκόνι. Έχω ωραία θέα, ανοιχτή, για να ταξιδεύω. Κάθομαι και σιγοτραγουδώ, όπως κάνω πάντα... κι έτσι όπως χαζεύω τους περαστικούς, το τοπίο και σκέφτομαι ιδέες για βιβλία, πίνακες, ταινίες και παραστάσεις, άρχισα πάλι να σκέφτομαι τα περασμένα... όπως κάνω πάντα. Και τότε, ξαφνικά και χωρίς καμιά απολύτως προειδοποίηση, θα έρθει μια σκέψη που θα σκάσει μες στο κρανίο μου και θα σωπάσει κάθε άλλη:

Φτάνει, καλά ήταν ως εδώ. Δεν έχω να περιμένω τίποτα άλλο. Κουράστηκα. Όχι άλλο.

Θα βάλω κάποια πένθιμη άρια να παίζει και θα σκεφτώ ότι ήρθε η ώρα να πέσω και να χαθώ... μα θα το μετανιώσω αμέσως και θα κάτσω να περιμένω το θάνατο να έρθει, σαν φίλος, να με πάρει. Το πότε θα πεθάνω από εκεί και πέρα, σαν σώμα, δεν το ξέρω και μάλλον λίγη σημασία έχει. Το πνεύμα μου κι η ψυχή μου, όλοι μου οι φόβοι, οι έγνοιες μου, οι επιθυμίες κι οι ανυπομονησίες μου θα έχουν χαθεί.

Σ' εκείνη τη μοναδική στιγμή... η Χρύσα θα έχει πεθάνει.

Έρημος. Μεγαλοπρεπής κηδεία. Την ώρα που θάβουν την κάσα και πλησιάζουν οι συγγενείς, ένα σμήνος από μέλισσες πλησιάζει στα λουλούδια από τα στέφανα . Τσιμπάνε τους συγγενείς, άλλοι φωνάζουν, άλλοι πρήζονται. Τα κοράκια παρατάνε το φέρετρο όπως όπως και τρέχουν.

K, 33.

Ηλιόλουστος καιρός, άνοιξη. Καφέ, μετά τσίπουρα με φίλους. γέλια και ανεμελιά . Γυρίζω σπίτι και ανοίγω το pc να βάλω κάτι να παίξει. Βλέπω mail από το mega channel. "Αγαπητή κυρία Κουζούνια, λάβαμε τον πιλότο της σειράς σας και θα θέλαμε να σας ενημερώσουμε..." η καρέκλα που κάθομαι σπάει, πέφτω με το κεφάλι πίσω. Παντού αίματα. Μετά από λίγα δευτερόλεπτα, το pc κλείνει από μπαταρία.

A, 34.

Περιβάλλον θαλασσίνο, απόγευμα, ελαφρύ αεράκι. Θάνατος αναμενόμενος από καιρό, παιδιά και εγγόνια εκεί να με κοροϊδεύουν και να γελάνε με την αναισθησία μου. Φεύγω νιώθοντας την αγάπη τους, στα 86.

N, 35

Διάλεξα μία μέρα ανοιξιάτικη για να φύγω. Έτσι δεν θα κάνει ούτε πολλή ζέστη αλλά ούτε και πολύ κρύο,. Ίσως βρέχει, αλλά δεν με πειράζει. Νομίζω ότι θα ταιριάζει στη περίπτωση. Θα ήθελα να βρίσκομαι στο κρεβάτι μου, στην αγκαλιά του αγαπημένου μου να με ησυχάζει και να μου λέει να μη φοβάμαι. Μουσική όχι, δεν θα ακούγεται. Προτιμώ τον ήχο της βροχής. Και όταν θα κλείσω τα μάτια μου, η μπόρα ξαφνικά θα σταματήσει. Θα βγει ένας ανοιξιάτικος ήλιος που θα στεγνώσει το πεζοδρόμιο από τα νερά της βροχής. Ο δρόμος θα γεμίσει με παιδικές φωνές και γέλια που θα χαλούν τον κόσμο. Και η ζωή έξω από το παράθυρο θα συνεχίσει, παντελώς αδιάφορη στην απουσία μου. Με μία αδιαφορία σχεδόν παρηγορητική.

B,37.

Πεθαίνω ήσυχος στα 90 και βάλει...στον ύπνο μου, ξημερώματα δεύτερης μέρας των Χριστουγέννων ενώ την προηγούμενη ημέρα είχαμε μαζευτεί στο σπίτι μου παιδιά και εγγόνια από τα πέρατα του κόσμου...για πρώτη φορά όλοι μαζί και περάσαμε υπέροχα.

B,37

Καλοκαίρι στη Δύση του ήλιου αφού έχω κάνει μπάνιο στη θάλασσα ...καθισμένη στον κήπο που βλέπει θάλασσα ...Μεγάλη σε ηλικία αλλά ,κοτσονάτη, άσπρα μαλλιά, τον σύντροφο τον

έχω στείλει ήδημόνη και θέλω να φοράω ένα μακρύ λινό πουκάμισο και να είμαι και αδύνατη.

M,39.

92 χρονών, δεν θα ξυπνήσω γιατί θα με έχει ξεπατώσει ένα πιπίνι 45αρης το προηγούμενο βράδυ.

Δ,40.

Η ιδανική μέρα για μένα, αυτή που ονειρεύομαι όλες τις μουντές, δύσκολες και απελπισμένες μέρες του χρόνου ,όταν κλείνω τα μάτια μήπως και ξεφορτωθώ λίγο άγχος και μερική δύσπνοια δεν είναι άλλη από μία καυτή μέρα του καλοκαιριού στην αγαπημένη μου παραλία. Ένα μικρό κολπάκι με ένα νησί απέναντι. Συγκεκριμένα την φαντάζομαι Ιούλιο κατά τις 2μμ. Νομίζω πως θα ήθελα να είμαι μόνη ,εάν πρόκειται να συμβεί το μοιραίο. Δεν μπορώ να πω βέβαια, το κολύμπι το απολαμβάνω πολύ μόνη μου. Μου δίνει απίστευτη ευχαρίστηση τόσο γενναιόδωρα και δεν ζητάει ποτέ ανταλλάγματα. Νιώθω τόσο ελεύθερη μέσα στο νερό και ξεφορτώνομαι κάθε αρνητική σκέψη όταν εκπνέω μέσα του. Έτσι λοιπόν ,αφού έχω στήσει την ομπρελίτσα μου, τακτοποιήσει λίγο άτακτα τα πράγματα μου, και έχω βάλει λίγο άτσαλα το αντηλιακό μου ,για να το μυρίσω πιο πολύ, πάντα έχει κάτι από καρύδα, φοράω τα γυαλάκια μου ,αισθάνομαι τον ήλιο πάνω μου να καίει και βουρ μέσα στον παράδεισο. Ξεκινάω με ένα μεγάλο μακροβούτι, ελέγχω λίγο το βυθό ,μήπως έχει μετακινηθεί καμία πετρούλα από το μονοπάτι που έχω χαράξει σαν δική διαδρομή. Συνεχίζω μέχρι να φτάσω σε ένα σημείο που βλέπω μόνο άμμο και εκεί χαλαρώνω, χαζεύω τα ψαράκια κάτω από το νερό ,κάθομαι μετά και λίγο ανάσκελα και χαζεύω τον ουρανό, κάποιο συννεφάκι που έχει αποφασίσει να περάσει μόνο του, κατάλευκο και μικρό.. Αρχίζω πάλι κολύμπι ,να δω και την άλλη πλευρά του κόλπου, εάν είναι όλα στη θέση τους, τα αγαπημένα μου μέρη. Γνωρίζω πλέον και κάποιους θαμώνες που έχουν την ίδια εξάρτηση με εμένα. Όταν κουραστώ και αρχίζω να κρυώνω, λίγο δύσκολο βέβαια για Ιούλιο, παίρνω την πορεία της επιστροφής. Διανύω την άμμο, φτάνω στο μονοπατάκι και βγαίνω από το νερό, τόσο ανανεωμένη και γεμάτη. Ξαπλώνω, περιμένω να με ζεστάνει λίγο ο ήλιος, , χαζεύω τα κύματα και το νησάκι μου απέναντι. Κλείνω τα μάτια, ακούω τους ήχους της θάλασσας ,σκέφτομαι τις καλύτερες μέρες με το παιδί μου και τους φίλους μου και αποκοιμιέμαι.. Έτσι θα ήθελα να πεθάνω , ήρεμη ..κάτω από τον ήλιο με την αλμύρα στο κορμί μου και ένα χαμόγελο στο στόμα..

B,40:

Ένα όμορφο ανοιξιάτικο βράδυ με καθαρό ουρανό και ολόγιομο φεγγάρι. Έχω γυρίσει από βραδινή έξοδο με φίλους. Γελάσαμε πολύ, ήπιαμε πολύ και είπαμε τα εσώψυχά μας. Γυρνάω

και τρώω το αγαπημένο μου φαγητό. Θα κάνω σεξ με την κοπέλα μου και θα κοιμηθούμε αγκαλιά. Η μπαλκονόπορτα ανοιχτή να μπαίνει το αεράκι. Θα πεθάνω στον ύπνο μου και, πριν αυτό συμβεί, θα δω τα αγαπημένα μου πρόσωπα, που δεν είναι πια στη ζωή, να έρχονται προς το μέρος μου. Θα χαμογελάσω και θα φύγω μαζί τους...

N,40:

Μήνας: Οκτώβριος - το μ που του λείπει γίνεται μαμά, μανούλα, μοιρολόι.

Είμαστε σπίτι μας, τραπέζι μεσημεριανό με παιδιά, ανίψια, εγγόνια;

Από αυτά τα τραπέζια που υπάρχει το φαγητό που πάντα πετυχαίνεις και στο ζητάνε οι αγαπημένοι. Κι είναι ένα τραπέζι που κυλάει με γέλιο, αναμνήσεις, πειράγματα... ένα τραπέζι για τη χαρά της ζωής όπως στους Εκνταλς στο Fanny and Alexander του Bergman με αυτόν τον υπέροχο 5λεπτο μονόλογο.

Γελάμε, πίνουμε, χαιρόμαστε που είμαστε παρόντες και παρούσες.

Κι αφού αποφάγαμε, σηκώνομαι να μαζέψω, αλλά μου λένε να τα αφήσω. Γιατί εγώ μαγειρεύω κι είμαι μεγάλη πια... πόσο μεγάλη; Τόσο.

Πάω λοιπόν να ξαπλώσω κι έρχεται κι η αδερφή μου να ξαπλώσει παρέα... και χαζολογάμε όπως παλιά στο πατρικό μας... και θυμόμαστε διαφορά και γελάμε και κλαίμε μαζί. Κλαυσίγελος.

Κι έτσι με παίρνει ο ύπνος.

Και δεν ξυπνάω.

Κι ο ελληνικός καφές του απογεύματος γίνεται καφές της παρηγοριάς.

Ωραία μέρα.

Γ47:

Η εικόνα του θανάτου είναι ένα τρομακτικό χάος.

Θα ακούω μουσική, θα περπατάω σε ύπαιθρο με δέντρα, θα είναι φθινόπωρο και θα πάω από ανακοπή. Θα κοιτώ τη φωτογραφία της κόρης μου.

E,47.

Ιδανικά, θα ήθελα να πεθάνω στον ύπνο μου. Δεν με νοιάζει η ώρα, η μέρα, ο καιρός... θα έχω φύγει. Δεν το βλέπω ως σκηνικό.

I,48.

Πιστεύω ότι θα πεθάνω μετά τα Χριστούγεννα, κοντά στη γιορτή μου. Θα είναι μία κρύα, μουντή μέρα κοντά στο ξημέρωμα, γιατί θέλω να πεθάνω στον ύπνο μου. Μάλλον θα το έχω καταλάβει και θα έχω χαιρετήσει τους αγαπημένους μου και θα είμαι ήρεμη. Αν θα επιτρέπεται θα ήθελα να φάω για τελευταία φορά τα αγαπημένα μου μακαρόνια.

K,47.

Θα είναι μία ανοιξιάτικη μέρα, σε ένα χωριό στα Ζαγοροχώρια σε ένα μπαλκόνι γεμάτο λουλουδία. Με θέα τα βουνά, σε μία σεζλόγκ στην αγκαλιά του αγαπημένου μου.

E,48.

Ο τρομερός μήνας Αύγουστος του Βασιλικού ήταν για μένα ο Αύγουστος του 1983. Ζέστη. Δύσσομος ιδρώτας, άσσμα δάκρυα. Ίσα που πρόλαβε να με αγκαλιάσει. Λίγο πριν βγω να παίξω βόλους, με φώναξε να μου πει πόσο με αγαπά. Σα να' ξερε. Δεν είναι λίγο να ξυπνάς με το κλάμα της μάνας. Ο μπαμπάς πέθανε. Και μετά ένα αόρατο τι και ένα ακατανόητο γιατί να με ακολουθεί στη ζωή. Ίσως η λύπη να βγαίνει από το λείπει.

Ιδανική μέρα θανάτου είναι η μέρα που ούτε το ξέρεις αλλά ούτε και το νιώθεις να'ρχεται. Την εποχή που μπαίνει η άνοιξη, να φεύγεις αγκαλιά με τις μυρωδιές του αέρα, της φύσης, των λουλουδιών που βιάζονται να ανθίσουν. Να οδηγείς με ανοιχτά παράθυρα δίπλα στη θάλασσα, μόνος. Φως άπλετο παντού. Τίποτα να μην προδικάζει την συνέχεια. Να σταματάς για φαλάφελ στην καντίνα της παραλιακής και να γεύεται ο ουρανίσκος σου την εγγύτητα της Ανατολής. Να τραγουδάς το «What a life» και να σταματάς την οδήγηση για να χορέψεις. Και εκεί, πάνω στον χορό, να πετάξεις. Μακριά από τον πόνο με ένα διάπλατο χαμόγελο.

B,45.

Θα είναι άνοιξη, Μάης μήνας. Τριγύρω η φύση θα σπαρταράει ηδονικά κάτω από το λαμπρό φως του ήλιου. Οι ακτίνες του θα έρχονται σα γλυκό χάνδι και θα αγκαλιάζουν τα πέταλα των λουλουδιών σκορπώντας τ' αρώματά τους στον αέρα, θα ταξιδεύουν μέσα απ' τις φυλλωσιές

φωτίζοντας ένα μικρό κλαράκι που κάθισε στη ρίζα ενός δέντρου να ξαποστάσει, θα περπατάνε

πάνω στα δέρματα των ανθρώπων που δε χόρτασαν να ζουν ζεσταίνοντάς τα. Εγώ θα είμαι μέσα ή

έξω απ' το σώμα μου ή κάπου εκεί κοντά και θα απολαμβάνω τη λιακάδα.

Θα ακούγεται ένα ελαφρύ θρόισμα των φύλλων και όλα θα είναι υπέροχα.

Δε θα έχει σημασία που δε θα ζω γιατί θα είμαι εκεί, γιατί έζησα και γιατί θα είμαι η φύση. Θα ενωθώ με την πλάση όπως ενώνονται δυο εραστές, μόνο που η δική μας η ένωση θα είναι παντοτινή. Θα είμαι η δροσοσταλίδα που θα αγγίζει μια πεταλούδα, ο κόκκος της άμμου ανάμεσα στα δάχτυλα ενός παιδιού που παίζει, το αεράκι που ανεμίζει τα μαλλιά των ερωτευμένων καθώς φιλιούνται. Θα είμαι όλα τα όμορφα που θα υπάρξουν

αφού θα 'χω φύγει. Θα έχω την ελαφράδα που έχει το χνούδι της πικραλίδας καθώς αναζητά που θα σκορπίσει τα σπόρια του. Θα είμαι ήρεμη, χωρίς έγνοιες και όλα θα είναι σαν όνειρο που έγινε αλήθεια.

Θα πω τώρα και μια ιστορία αληθινή. Είχα χρόνια να ταξιδέψω με αεροπλάνο. Ο γάμος και τα παιδιά που ήταν μικρά με έκλεισαν στο σπίτι, σε μια συνεχή φροντίδα των άλλων, μακριά από τις δύο μεγάλες μου αγάπες, τα ταξίδια και την τέχνη. Κάποια στιγμή ήρθε μια πρόσκληση να λάβω μέρος σε μια έκθεση στο Ρέθυμνο και σκέφτηκα ότι θα ήταν μια καλή ευκαιρία να τα συνδυάσω. Ο Γιάννης, άνθρωπος του καθήκοντος, δίστασε να αφήσει δουλειά και παιδιά και να φύγει για μίνι διακοπές, μα τελικά το αποφάσισε. Ήρθαν κι άλλοι φίλοι μαζί μας, με την ίδια ή άλλες πτήσεις. Στο αεροπλάνο είχα μια μικρή ανησυχία, είχα ξεμάθει να πετώ, μα κάποια στιγμή αφέθηκα στη ρουτίνα των μικροπραγμάτων που συμβαίνουν εκεί μέσα. Χάζεψα τους γύρω μου, τις αεροσυνοδούς που περνούσαν προσφέροντας προϊόντα και υπηρεσίες, τη θέα. “Βιβή”, μου λέει κάποια στιγμή καθώς φτάναμε στον προορισμό μας ο Γιάννης, “κάτι συμβαίνει, έχουμε κάνει ήδη τρεις γύρους πάνω από το αεροδρόμιο.” Θα έχει κίνηση, σκέφτηκα, μα μ' έζωσε ο φόβος. Δε θυμάμαι πόσους γύρους φέραμε μέχρι να προσγειωθούμε. Θυμάμαι όμως πως σκέφτηκα τα παιδιά μου που θα άφηνα ορφανά και πώς θα μεγάλωναν χωρίς γονείς. Δάκρυα ανέβηκαν στα μάτια μου και λυπήθηκα πολύ το κακό ριζικό μου. Ήταν Μάης, ο ήλιος έλαμπε ολοχαρής, η θάλασσα κάτω μας άστραφτε σαν πολύτιμος θησαυρός. Η στεριά δίπλα της άφηνε τη φαντασία να συμπληρώσει ό,τι δεν έβλεπε το μάτι. Όλα ήταν όπως έπρεπε να είναι, ο κόσμος απλωνόταν στα πόδια μας. Έκλεισα τα μάτια μου να νιώσω τη θέρμη του ήλιου και σκέφτηκα,

“αν είναι να πεθάνω, αυτή είναι μια καλή μέρα”.

1) Περιγράψε την πρώτη εικόνα που σου έρχεται στο μυαλό στο άκουσμα της λέξης θάνατος.

15 Αυγούστου 2019. 7 το πρωί. Αρεταίειο Παν/κό Νοσοκομείο. Όροφος δεύτερος, δωμάτιο 1. Ξυπνάω χωρίς να έχω κοιμηθεί.. Όλο το βράδυ τραβούσες τα σωληνάκια από τη μύτη σου, στα βάζαμε ξανά με τις νοσοκόμες. Έβλεπες τη γραμμή τερματισμού και μάζευες τη δύναμή σου για να κόψεις την κορδέλα. Πότε θα έρθουν να με πάρουν; Δεν απαντούσα. Ξανά και ξανά. Βγήκα τρεις φορές από δυο λεπτά. Δίπλα, στο δωμάτιο 2 ο Άγιος Νεκτάριος. Που προσεύχεσαι όταν δεν πιστεύεις σε τίποτα πια; Πουθενά. Μόνο καλείς τους νεκρούς αγαπημένους να έρθουν να σε προϋπαντήσουν. Θείε, παππού, γιαγιά, μην τον αφήσετε μόνο του. Από το παράθυρο κοιτάζω το πάρκο του Μεγάρου, άδειο. Θυμάσαι τον Μάιο που πήραμε το πρώτο εξιτήριο; Διέσχισα τρέχοντας την Κηφισίας ανάμεσα από τα αυτοκίνητα και πανηγυρίσαμε σαν να κέρδισε ο ΠΑΟΚ. Πάντα με τρόμαζε η Αθήνα τον δεκαπενταύγουστο, ερχόμουν σπίτι μας έστω και για μια μέρα για να την αποφύγω. Φέτος την πατήσαμε μπαμπά. Μπαίνει τρέχοντας η νοσοκόμα, ξεφυσάει, αποφεύγει να μας κοιτάξει στα μάτια. Βάζει διάφορες ενέσεις στα σωληνάκια, της ξεφεύγει ένα γαμώτο. Οι παλμοί επιβραδύνονται, η ανάσα σου βαραίνει. Δυο νοσηλεύτές στέκονται σιωπηλοί στην πόρτα. Δεν επιτρέπεται να φωνάξω, το ξέρω. Σου φωνάζω από μέσα μου χωρίς να ανοίγει το στόμα. Κρατάει λίγα λεπτά ή πολλά ή καθόλου. Κλείσε τα μάτια του μπαμπά σου μου λένε. Τα κλείνω. Βγαίνουν όλοι. Τελείωσε, μου λένε κάτι τυπικές βλακείες. Όμως εγώ ξαναμπαίνω. Για λίγο είσαι ακόμα εδώ, το διάβασα κάπου, ισχύει και το ξέρω. Και στο λέω μια τελευταία φορά. Σ' αγαπώ. Μέχρι το άπειρο και μέχρι εκεί που δεν τελειώνει ποτέ.

2)Γράψε μία παράγραφο περιγράφοντας μία/την τέλεια μέρα για να πεθάνεις

17 Φεβρουαρίου 2049. Το ευχαριστήθηκα σήμερα. Αυτό το καημένο το παιδί, ο μπάρμαν, φρίκαρε με τα τραγούδια που ζητούσαμε. Τί είναι οι James;Οι Ρulρ;Ούτε που τους είχε ακουστά. Όταν τα ξέθαψε η Μπέση από το κινητό της και του τα έβαλε μας κοίταζε σα χαζό. Κάτι μουρλές γριές να χοροπηδάνε και να χαίρονται μόνες τους. Όμως εμείς διασκεδάσαμε. 70 κεράκια μου έβαλαν οι τρελές, δεν φαινόταν καν η τούρτα. Μείναμε 3 από την παρέα μόνο, αλλά όσο λιγοστεύουμε τόσο αγαπιόμαστε. Με πήρε και ο εγγονός μου, πολύ χαρούμενος που περιμένει αδερφάκι. Κρίμα που δεν θα το γνωρίσω. Ελπίζω να μην κάνουν καμιά μαλακία και του δώσουν το όνομά μου αν είναι κορίτσι. Μετά τα 20 εντάξει, το αγοράζεις, αλλά στο σχολείο θα το πρήξουν στα Αμέρικα, Αμέλησα, να η Μάγια Μέλισσα

και βλακειές. Τώρα που έχω χρόνο θα ήθελα να τα πηγαίνω βόλτα στο πάρκο ρε γαμώτο και να κουτσομπολεύω με τις άλλες γιαγιάδες. Κάποιες καπνίζουν κιόλας! Κι εγώ που το έκοψα από τα 27 μου τι κατάλαβα; Σήμερα, στο πάρτυ μου έκανα ένα στριφτό και το ευχαριστήθηκα. Στην πρώτη τζούρα δάκρυσσα μόνο, μετά ήταν ωραία. Άμα το ήξερα δηλαδή, θα έκανα και περισσότερα. Και σιγά δεν ήταν τίποτα, ένα μούδιασμα και τέλος. Μόνο εκεί που δεν ανέπνεα καλά φοβήθηκα λίγο, αλλά πέρασε γρήγορα και αυτό. Τώρα που με βλέπω από πάνω, δεν τα πήγα και άσχημα. Εντάξει αυτά τα κιλά δεν τα έχασα ποτέ, τι να κάνουμε. Όμως αγάπησα στο τέρμα, τον Βασίλη, τον Δημήτρη, τα κορίτσια. Κάποτε τα βρήκα και με την αδερφή μου, το πιο δύσκολο από όλα. Σε αυτή βασίζομαι τώρα για το θέμα της καύσης. Σας το λέω από τα 25 μου παιδάκια, εάν με θάψετε θα σας στοιχειώσω όλους. Και οι στάχτες στα Θαψά. Να πίνετε ένα τσίπουρο στην υγεία μου κάθε φορά στην καντινα.

Καλοκαίρι για πάντα.

Σ, 40

Με το άκουσμα της λέξης θάνατος δεν μου έρχονται εικόνες στο μυαλό αλλά μόνο η μαμά μου. Τρεις φορές κόντεψα να τη χάσω και ήταν και οι τρεις φορές η μια πιο οδυνηρή από την άλλη, ένας μικρός θάνατος, ένα θρυμματίσμα της μικρής μου ύπαρξης. Σα να έπλεα σε μια ξύλινη σχεδία μόνη πάνω σε φουρτουνιασμένη θάλασσα σαν το Ροβινσώνα Κρούσο, χωρίς κανέναν άλλο μαζί μου, χωρίς υπάρχοντα και χωρίς ταυτότητα. Ένωθα ξανά και ξανά να γλιστράει η παιδική μου ηλικία από μέσα μου και να μην ορίζω τον εαυτό μου.

Δεν υπάρχει τέλεια μέρα για να πεθάνω γιατί δεν έχω σκεφτεί ποτέ τον δικό μου θάνατο. Με απασχολούν οι θάνατοι των ανθρώπων μου, οι επικείμενοι και οι παρελθοντικοί. Όχι επειδή εγώ είμαι άφθαρτη. Είμαι απλά απορροφημένη από την επώδυνη και κακή προσπάθεια του να μάθω να ζω γιατί ξέρω ότι δεν τα έχω καταφέρει ακόμη πολύ καλά. Τον θάνατο τον αποφεύγω όσο μπορώ κι ας με περιτριγυρίζει πολύ. Μου φέρνει απώλειες μόνιμες ή προσωρινές, αποχαιρετισμούς, χωρισμούς, θλίψη και απόγνωση. Αντί να με δυναμώνει με αποδυναμώνει. Με κάνει να στρουθοκαμηλίζω μπροστά του αντί να ζω με ουσία. Τον φοβάμαι αλλά δεν τον σκέφτομαι. Το μόνο που ξέρω είναι ότι θα ήθελα να πεθάνω στον ύπνο μου όπως ο παππούς μου ο Κώστας. Βέβαια εκείνος έφυγε, γιατί του είχε φύγει έξι μήνες νωρίτερα η Σοφία του. Και έφυγε χωρίς προβλήματα υγείας αλλά λόγω της απουσίας της. Και ναι κάπως έτσι αξίζει να φύγεις από αυτόν τον κόσμο.

Π, 44

Χειμώνας. Σ' ένα φάρο. Στο ξημέρωμα. Θα ακούγονται μόνο τα κύματα που θα σκάνε άγρια στη στεριά. Μόνος. Η παρέα στο κεφάλι μου, 5-6 άτομα το πολύ. Ζωντανοί και νεκροί. Αυτοί που θα ήθελα να τους μιλήσω για τελευταία φορά. Ξαπλωμένος σε σημείο που να βλέπω την άγρια θάλασσα. Ανοιγοκλείνω τα μάτια σαν να είμαι έτοιμος να κοιμηθώ. Μόλις τα κλείσω και δεν τα ξαναοιζώ βρίσκομαι μέσα στη θάλασσα και κολυμπάω προς το βυθό. Στο σκοτάδι. Ανάλαφρος.

Κ, 42

1. Η πρώτη εικόνα που μου έρχεται στο μυαλό ακούγοντας την λέξη 'θάνατος' είναι κηδεία μέσα στην εκκλησία, με τον κόσμο γύρω γύρω να οδύρεται. Κάτι που σιχαίνομαι και νομίζω θα έπρεπε ως ανθρωπότητα να το ξαναδούμε. Κηδεία 2.0 . Ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι (θεολόγοι εσείς να κάτσετε στα αυγά σας) βρείτε ένα μοντέλο πιο ανώδυνου αποχαιρετισμού.

2. Κλισέ αλλά θέλω να πεθάνω πλήρης ημερών (και όταν λέω πλήρης εννοώ κοντά στα 100, γιατί στα 43 μου έχω πολλά να δώσω ακόμα) καλοκαιράκι σε μια παραλία, σε μια ξαπλώστρα πίνοντας κοκτέιλ. Δε θα με πείραζε να παίζει ανάλαφρη χορευτική μουσική (σάμπα ή ρέγκε), αλλά και κάτι αγαπημένο metal όπως το Emalaith των Virgin Steele θα ήταν ιδανικό. Θα ήθελα να είχα φάει ένα Wagyu 5 medium rare, μια και δεν έχω δοκιμάσει ποτέ μου τόσο ποιοτική μπριζόλα. Θα ήθελα να είμαι μόνος σίγουρα, δε θέλω να ανησυχήσω τους γύρω μου. Θα ήθελα να αντιληφθώ πως θα πεθάνω εκείνη την στιγμή, ώστε να καλωσορίσω τον θάνατο με ένα χαμόγελο. Δουλεύει σκληρά και αυτός και φέρνει ισορροπία στον κόσμο, δεν του γελάμε συχνά πιστεύω.

Α, 42

Ένα συμπαντικό νεφέλωμα, μεγάλο και απλωμένο με πολλά άστρα τριγύρω.

Θα μπορούσε να είναι άνοιξη η φθινόπωρο, να υπάρχει δηλαδή η δυνατότητα να είσαι σε εξωτερικό χώρο ευχάριστα, χωρίς κρύο ή ζέστη. Ιδανικά θα ήθελα να είμαστε μια μεγάλη παρέα σε ένα πολύ ωραίο ξέφωτο στο δάσος, ή σε μια παραλία με τεράστια αμμουδιά, να υπάρχει χώρος για τον κόσμο και το αγνάντι. Θα είναι απόγευμα, θα είχαμε ένα ωραίο μεσημεριανό σε έναν ίσκιο με ό,τι φέρνει ο καθένας και η καθεμιά στις μαζώξεις μας, πιάτα αγαπημένα, αυτά που αγαπάς να τρως και αυτά που αγαπάς να μην ακουμπάς γιατί "μαλάκα φακоруζο πάλι" ή "έλεος πια με τη σαλάτα ταμπουλέ αφού δεν την τρώει καν@". Μουσική δεν ξέρω αν θα ακούγεται, αν παίζει όμως θα ήθελα να λειτουργεί περισσότερο σαν ένα

μουσικό χαλί που δεν εμποδίζει τις φωνές των μικρών και μεγάλων της παρέας που θα ακούγονται. Σε μια τέτοια συνθήκη, εκεί πριν δύση ο ήλιος, έχοντας χορτάσει την ημέρα με όλα τα αγαπημένα πρόσωπα, εκεί που κάνω ό,τι κάνω ξαφνικά να σβήσω. Τα έχω χαιρετήσει, βρίσκομαι ξαφνικά στο επίκεντρο όλων εκείνη τη συγκεκριμένη στιγμή και ξεπακετώνεις και το άτομο εκείνο που θα έπρεπε να ξεκινήσει την ενημέρωση για το αναπόφευκτο συμβάν.

Γ, 49

Η πρώτη εικόνα που μου έρχεται στο μυαλό είναι η κλασική φιγούρα του ψηλόλιγνου τύπου που φοράει την τεράστια μαύρη ρόμπα με την μεγάλη κουκούλα. Το πρόσωπό του δεν φαίνεται τα χαρακτηριστικά δεν διακρίνονται και αν το κοιτάξεις τα μάτια βλέπεις το σκοτάδι και μαυρίλα. Τα χέρια του είναι αδύνατα σχεδόν σκελετωμένα το δρεπάνι δεν μου έρχεται σε πρώτη σκέψη.

Ημέρα που θα πεθάνω είναι ιδανικά στην 90 μου. Κυριακή βράδυ Μάιος ο αγαπημένος μου μήνας. Θα κλείσω τα μάτια μου και θα αρχίσω το ταξίδι μου στον ύπνο μου. Θα έχει προηγηθεί ένα τεράστιο μεσημεριανό μπριζόλα πάρτι με πολύ φαΐ ποικιλία σαλατών πίτες και κρεάτων άφθονο κρασί μουσική χορός με όλους τους φίλους και την οικογένειά μου. Θα έχω το χρόνο να αποχαιρετήσω όσους θεωρώ σημαντικούς στη ζωή μου και να διασκεδάσω να καλαμπουρίσουμε να γελάσουμε όσο μπορούμε. Το πάρτι μπορεί να γίνει στην Σαλαμίνα ή σε ένα μεγάλο κτήμα με θέα τη θάλασσα. Αφού τους αποχαιρετούσα όλους το απόγευμα θα καθόμουν με τους πολύ κοντινούς μου να τους προετοιμάσω για τον θάνατό μου χωρίς υστερίες και κλάματα και θα έχω όλο το χρόνο να τους αποχαιρετήσω.

Σ, 42.

Η πρώτη εικόνα που μου έρχεται στο μυαλό στη λέξη θάνατος είναι το φέρετρο και όλη αυτή η προετοιμασία του νεκρού. Να τον καθαρίσουν, να τον ντύσουν και να τον βάλουν μέσα.

Ημέρα που θα θελα να πεθάνω θα θελα να ναι Κυριακή. Όπως σου είχα πει, θα θελα να έχω οικογένεια, παιδιά και εγγόνια. Να ξυπνήσω το πρωί, να πιω το καφέ μου με τον άντρα μου, να ετοιμάσω φαγητό, να φάμε όλοι μαζί να ναι ένα γεύμα γιορτινό χωρίς να είναι γιορτή. Και αφού τους αποχαιρετήσω για να πάνε σπίτι τους θα ήθελα να κοιμηθώ το βράδυ και απλά να μην ξυπνήσω. Δεν θέλω να πονέσω, δεν θέλω να ταλαιπωρηθώ, δεν θέλω να ταλαιπωρηθώ και τους άλλους. Θέλω να είναι ένας θάνατος γλυκός, στον ύπνο μου και θα ήθελα να είναι άνοιξη.

Λ,50:

Όσον αφορά την ημέρα του θανάτου μου, φαντάζομαι ιδανικά ότι θα είμαι γύρω στα 85, θα έχω παιδιά και εγγόνια και θα έχω ζήσει μια πλήρη ζωή. Θα ήθελα να περάσω μια όμορφη μέρα με όλη μου την οικογένεια: να γευματίσουμε όλοι μαζί και να συζητάμε με τις ώρες. Θα ήθελα να έχουμε επιλύσει όλες μας τις διαφορές, οι σχέσεις μας να είναι αρμονικές, να συζητήσουμε πολλά ουσιώδη θέματα για την ζωή, να κάνουμε πλάκες και να γελάσουμε όλοι πολύ. Στο τέλος της ημέρας, φαντάζομαι ότι θα ήθελα να τους αποχαιρετήσω έναν έναν ξεχωριστά αγκαλιάζοντας και φιλώντας τους τρυφερά. Θα επιθυμούσα να «φύγω» νιώθοντας γεμάτος και ευτυχισμένος από αυτή την πανέμορφη μέρα ήρεμος στον ύπνο μου.

N, 50:

Θεωρώ πως όταν πλέον θα έχω φτάσει σε μία ηλικία που θα έχω ζήσει όλα όσα έχω φανταστεί, θα έχω βιώσει την ευτυχία, έστω κατά το μεγαλύτερο ποσοστό της, θα έχω καλύψει αρκετούς σημαντικούς στόχους μου και δεν θα έχω πια κουράγιο, όρεξη και θέληση γενικότερα να κάνω πράγματα, αλλά θα είμαι ανήμπορος και ανίκανος να πράττω ό,τι επιθυμώ, τότε θα μπορούσε με φυσικό τρόπο κατά προτίμηση να έρθει ο θάνατος μου.

Λ,52:

Είναι ένα ζεστό καλοκαιρινό απόγευμα. Έχω αυτήν την εκπληκτική αίσθηση ηρεμίας και γαλήνης. Αυτή που βιώνουμε δίπλα στη θάλασσα. Κάθομαι στη πολυθρόνα μου, μπροστά ακριβώς στην παραλία. Ο εγκέφαλος μου χαλαρώνει από την αίσθηση του νερού και από τον ήχο του. Το χρώμα της θάλασσας μαγεύει τον νου και με ταξιδεύει. Το γαλάζιο τοπίο είναι αρκετό. Μου μεταφέρει εσωτερική αρμονία μέσω ενός υπνωτικού θα έλεγα τρόπου. Θέλω να αφεθώ, πέρα μακριά από τη βουή, τη πίεση της καθημερινότητας, τους πιεστικούς ρυθμούς της ζωής. Είναι πλέον σούρουπο, καρφώνω το βλέμμα μου στον ήλιο, κάπου εκεί –πίσω- θαρρώ κρύβεται ο δημιουργός των πάντων. Γαλήνη και στοχασμός. Είμαι εντελώς μόνη, οι αισθήσεις μου στο φουλ όμως. Νιώθω έτοιμη να φύγω. Εύχομαι να αντικρίσω αγαπημένα μου πρόσωπα εκεί που θα πάω (μπαμπάς, ξαδέρφια, γιαγιάδες που δεν πρόλαβα να γνωρίσω). Αποχαιρετώ λοιπόν.

M,55:

"death" -> the hangman's gallows.

The perfect way to die would be in my sleep, next to my lover, at a ripe old age. If I must die while awake, then I want to be playing my favorite sport, squash, with friends. The death would happen very quickly, so presumably a massive heart attack.

Except I wouldn't wish to upset anybody. Death tends to do that!

Δ, 55:

Η ιδανική μέρα του θανάτου μου θα ήταν μια Παρασκευή. Παρασκευή γεννήθηκα, οπότε Παρασκευή θα πεθάνω. Άλλωστε ο ψυχαναγκασμός μου δεν μου επιτρέπει να πεθάνω άλλη μέρα. Όμως θα είναι μια ηλιόλουστη, μια όμορφη Παρασκευή. Μια μέρα που όλοι είναι έξω και περνάνε καλά. Μια μέρα που οι μουσικές απ' τα σπίτια θα ακούγονται με μανία. Εκείνη την ημέρα δεν θα βγω καθόλου απ' το σπίτι. Κάθομαι και τρώω πατατάκια στον καναπέ, και βλέπω σαχλαμάρες στην τηλεόραση. Με νανουρίζει ο ήχος που κάνει το νερό, που ρίχνει η γειτόνισσα από το μπαλκόνι της. Η μυρωδιά των κεριών που ανάβουν, μου φέρνουν μια γλυκιά υπνηλία. Κλείνω τα μάτια. Ακούω την εξώπορτα. Ακούω "Μαμά;"

Κοιμάμαι. Δεν ξανά ξυπνάω ποτέ.

B, 57 Jahre

1. Weinende Gesichter am Bett eines Toten, Trauernde, die Abschied nehmen am Grab/ Urne , brennende Kerzen.

2. Ich denke, die Angst vor dem Tod ist bei fast allen Menschen sehr groß, so dass es keinen perfekten Tag gibt.

Ich habe Menschen begleitet, die alleine sterben wollten und Menschen begleitet, die gewartet haben, bis das letzte Familienmitglied sich verabschiedet hatte.

Viele Menschen wünschen sich, einfach einzuschlafen nicht zu spüren, dass man stirbt. Keine Schmerzen zu haben.

Da spielt Essen, Tageszeit , Musik keine Rolle, außer die Person hat dies ausdrücklich gewünscht.

B,57.

Θάνατος: απόλυτο σκοτάδι. τίποτα. όπως ήταν πριν γεννηθούμε.

Ουσιαστικά δεν θα ήθελα να πεθάνω ποτέ η ζωή όπως και να χει είναι ωραία. Όμως επειδή κάποια στιγμή θα φύγω, θα ήθελα πρώτον να είμαι πολύ μεγάλη να στέκομαι καλά στα πόδια μου να έχω τα λογικά μου και να πεθάνω στον ύπνο μου βλέποντας ένα πολύ όμορφο όνειρο σαν και αυτά που έβλεπα όταν ήμουν παιδί. Έβλεπα ότι πετούσα. Το έβλεπα πολύ συχνά αυτό το όνειρο, τι όμορφο! Από τότε έχω να το δω. Ας το ξαναδώ, λοιπόν, όταν θα φεύγω. Νομίζω πως έτσι θα φύγω ευτυχισμένη.

E, 58.

Η πρώτη εικόνα που μου έρχεται στο μυαλό όταν ακούω το θάνατο είναι ότι φεύγει η ψυχή μου σηκώνεται ψηλά και έρχονται οι δαίμονες και οι άγγελοι και γίνεται μία μάχη ποιος θα πάρει την ψυχή μου όπως λέει και στο άσπλε και την ώρα της εξόδου μου την αθλία μου ψυχήν περιέπουσα και τα σκοτεινάς όψεις στον πονηρόν δαιμόνων μπορώ αυτόν. Αυτό. Να έρθει η παναγία να πάρει την ψυχή μου. Ιδανική μέρα η εποχή θα ήταν φθινόπωρο όπως τα φύλλα έτσι γιατί μ αρέσει πάρα πολύ το φθινόπωρο. Θα το καταλάβω, γιατί θα βλέπω αυτούς που έχουν φύγει για να 'ρθουν να με προϋπαντήσουν. Δεν θέλω να είναι κανένας κοντά μου, δεν θέλω να δούνε την τελευταία αναπνοή. Όχι θέλω να είμαι μόνη μου, δεν θέλω να δούνε, γιατί μπορεί να υποφέρω εκείνη την ώρα. Δεν θέλω να είναι κανένας κοντά, να φύγω ήσυχα, να κοιμηθώ και να μη σηκωθώ αυτό θέλω. Και θέλω να είναι φθινόπωρο ,μετά μεσημβρίας να έχουμε φάει και κάτι όχι μουσική δεν θέλω να ακούγεται μουσική. Πιστεύω να αργήσει να ρθει ο θάνατος ε καμιά δεκαριά χρόνια ακόμη, είμαι 58, όχι 68 πάλι νέα θα είμαι, να πιάσω το 70 και μετά.

Θ,62

Η προσπάθεια ανάνηψης επάνω στο σώμα προσφιλούς ανθρώπου μου σε μία συνάντηση έρωτα και θανάτου την ίδια χρονική στιγμή.

Καλοκαίρι ηλιοβασίλεμα στην παραλία του μολύβου στη Λέσβου σε ταβερνάκι τρώγοντας караβίδες σάλτσα λεμόνι λάδι άσπρο πιπέρι, συνοδεία μαλάγουζιάς κτήμα Γεροβασιλείου, μουσικής *adagio albinoni* και μετά την πρώτη ρουφηξιά τσιγάρου *dunhill* και αποχαιρετώντας όλους τους προσκεκλημένους αγαπημένους μου.

K,62:

Καλοκαίρι. Απ'το ξημέρωμα φαινόταν πως τούτη η μέρα θα ήταν από τις πιο ηλιόλουστες. Δροσούλα. Κάθομαι στην αγαπημένη μου καρέκλα έξω από το σπίτι μου, μπροστά στη θάλασσα, φορώντας το λευκό μου φόρεμα. Αυτή η γλυκιά ρίγη που νιώθω στο δέρμα τις πρώτες πρωινές ώρες, όταν κάθομαι και απλά κοιτάζω μπροστά, τίποτα άλλο. Δεν ξεχωρίζεις που τελειώνει η θάλασσα και που αρχίζει ο ουρανός. Ο ήλιος αρχίζει να ανεβαίνει σιγά σιγά. Τονίζει τις αμέτρητες ρυτίδες στο πρόσωπό μου. Το τραγούδι της θάλασσας δυναμώνει, ο ήλιος ανεβαίνει όλο και πιο ψηλά, με τυφλώνει. Δεν μπορώ να τον βλέπω άλλο. Τα μάτια μου κλείνουν.

MH, 64

First image- a calm peaceful sea (tranquility)

In early Spring with the sound of birds, smell of flowers. On a Friday when the rest of the world is getting excited about the weekend- or possibly a Monday so as not to make others sad over a weekend. Nestled in Angela's arms, realizing the life is slipping away, grateful for a life full of experiences. And definitely with a smile- agnostic but naughtily a closet Pastafarian, wondering if I'll get to meet the Flying Spaghetti Monster.

Σ,66:

Θέλω να είναι καλοκαίρι, να περπατάω στον δρόμο μόνη μου και να είμαι 87-88 χρονών. Δεν τον φοβάμαι τον θάνατο.

Γ,76.

Θέλω να έχει χιόνι όπως στις αμερικάνικες ταινίες. Χιόνι παντού.

X,80

Εγώ είμαι ήδη 80 χρονών, λίγα χρόνια μου μείνανε... μετά τα ογδόντα είναι όλα πιο δύσκολα. Θα ήθελα, πρώτον και κύριον, να έχω το μυαλό μου, γιατί είναι το χειρότερο. Αν έχω το μυαλό μου μπορώ να διαχειριστώ ποιος θα με κοιτάξει, πώς θα ζήσω, τι θα κάνω. Το κυριότερο, το μυαλό. Δεύτερον, να είμαι καλά, να μη πονάω.. και από εποχή, αγαπώ πάρα πολύ τη φύση, το πράσινο, τα λουλούδια... θα προτιμούσα Άνοιξη, η μέρα δεν με πειράζει.

Να σηκωθώ το πρωί, να καπνίσω το τσιγαράκι μου, να πιω τον καφέ μου, το μεσημέρι να ξαπλώσω για ξεκούραση και να μη ξαναξυπνήσω. Χωρίς πόνους, χωρίς βάσανα, χωρίς τίποτα. Εκεί που θα πάω, ξέρω ότι με περιμένουν πάρα πολλοί συγγενείς, φίλοι, αδέρφια και δεν φοβάμαι καθόλου τον θάνατο.

M, 82:

Εγώ μικρό ξέρεις τι θα ήθελα;

Εκείνη την μέρα να μπω στο σπίτι της γιαγιάς και εκείνη να είναι νέα και εγώ πάλι παιδί.

Να πάω στη κουζίνα και με ταΐσει αυτή αντί εγώ εκείνη.

Και να έχουν έρθει και όλα τα ζώα που είχα. Σκυλιά, γατιά, κότες... με κιβωτό θα μοιάζει.

Και τα παιδιά θα ήθελα να τα έχω πάλι έτσι λίγο μικρά, όταν σε έχουν ανάγκη αυτά, όχι εσύ.

(ρωτάω εγώ που μου τα λέει.. τον θείο; Δεν θα ήθελες να τον δεις νέο;)

Αχ μικρό, πάντα στους έρωτες το μυαλό σου. Ο θείος σου ήταν καλός άνθρωπος, σαράντα χρόνια ήμασταν μαζί... αλλά πιο πολύ θα ήθελα να δω εμένα παιδί, να είμαι παιδί πάλι.